

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА

щодо викладання навчальної дисципліни

Основи конституційного права України

(назва навчальної дисципліни)

підготовка бакалаврів

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

за спеціальністю 6.010102 початкова освіта

(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:

д. ф. н., професор, завідувач кафедри філософії,
соціально-політичних і правових наук Мозговий Л. І.,
к. ф. н., доцент кафедри Ковнеров О. Є.,
к. ф. н., асистент кафедри Ковнеров О. О.

Затверджено на засіданні кафедри

від «__» _____ 2014 р.

Протокол № __

ЗМІСТ
навчально-методичної розробки
щодо викладання навчальної дисципліни
«Основи конституційного права України»
підготовка бакалаврів за спеціальністю
010102 - початкова освіта

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Опорний конспект лекцій із навчальної дисципліни, підручник, навчальний посібник (без грифу МОН).
4. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять із навчальної дисципліни (плани, теми занять, збірники завдань, ситуаційні завдання, пакети для проведення ділових ігор та ін.).
5. Методичні вказівки й тематика курсових проектів (робіт).
6. Пакет контрольних завдань для перевірки знань з навчальної дисципліни.
7. Дидактичне забезпечення самостійної роботи студентів (з використанням інформаційних технологій).
8. Критерії оцінювання знань і вмінь студентів.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи конституційного права України
(назва навчальної дисципліни)

підготовка бакалаврів
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

за спеціальністю 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Розроблено та внесено кафедрою філософії, соціально-політичних і правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

УКЛАДАЧІ ПРОГРАМИ навчальної програми д. ф. н, професор, завідувач кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Мозговий Л. І., к. ф. н., доцент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Ковнеров О. Є., к. ф. н., асистент кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук Ковнеров О. О.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Санжаров С.М. доктор юридичних наук, професор, зав. кафедри конституційного права Інституту юриспруденції та міжнародного права Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.

Федь А.М. доктор філософських наук, професор кафедри документознавства та культурно-інформаційної діяльності Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Рекомендовано до видання Вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“ ___ ” _____ 2014 р.

Протокол № ____

ВСТУП

Навчальна програма вивчення дисципліни «Основи конституційного права України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю 6.010102 початкова освіта.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: 1) комплексні теоретичні проблеми становлення народовладдя в Україні і його конституційного регулювання; 2) сутність народного, державного і національного суверенітету та форми і механізми реалізації його на практиці; 3) розвиток конституційного процесу, його проблеми і труднощі; 4) аналіз основ правового статусу особи, конституційних принципів взаємовідносин держави і громадянина, особливостей правового становища іноземців, біженців, осіб без громадянства, національних меншин, конституційних основ організації громадянського суспільства.

Міждисциплінарні зв'язки: Основи конституційного права України як навчальна дисципліна є міжгалузевою навчальним курсом, який спрямований на розкриття основних понять і змісту предмета конституційного права України як галузі і науки, висвітлює методологію науки, розвиток науки конституційного права на сучасному етапі, розкриває основні положення вчення про Конституцію, функції, принципи, юридичні властивості Конституції, її мову і стиль, порядок прийняття і зміни, аналізує особливості конституційних норм і конституційних інститутів, дає загальну характеристику чинної Конституції України, розкриває основні положення Конституційного договору між Верховною Радою України і Президентом України, Концепцію нової Конституції України. Пропонована навчально-методична розробка зорієнтована на викладання навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» під різноманітними кутами зору: історії, філософії, політології, основ демократії, права.

Програма навчальної дисципліни містить такі змістові модулі:

1. Конституційне право – провідна галузь права України.
2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

1. Мета й завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» є узагальнення та висвітлення з наукових позицій основних закономірностей й тенденцій конституційного регулювання суспільних відносин у державі, становлення конституціоналізму, конституційної законності, формулювання понятійного апарату, наукових категорій, що застосовуються чинним конституційно-правовим законодавством, а також узагальнення і висвітлення ролі, функцій та призначення конституційно-правових інститутів.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи конституційного права України» є: а) розкриття основ конституційного ладу і його захисту; б) закріплення конституційно-правового суверенітету українського народу, політичного та ідеологічного плюралізму, народовладдя, конституційної відповідальності, поділу влади і взаємодії владних структур; в) закріплення верховенства права; г) роз'яснення положень верховенства Конституції України, прямої дії конституційних норм, підстави дії на території України міжнародних договорів, конституційно-правових основ проведення мовної політики тощо.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати : визначення поняття конституційного права, предмету і методу правового регулювання, пов'язаного з регламентацією політико-правових відносин щодо реалізації державно-владних функцій, забезпеченню прав і свобод людини і громадянина; специфіку цієї галузі права, що проявляється в усіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, соціальній, духовній; загальні засади, що регулюють основоположні суспільні відносини, які визначають устрій держави і суспільства; права, свободи і обов'язки людини і громадянина; форми безпосередньої демократії; систему органів державної влади і місцевого самоврядування.

уміти : продемонструвати сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи; визначити основи конституційного ладу України; надати пояснення щодо розуміння статусу людини і громадянина, територіального устрою держави; провідних напрямів та шляхів реформування законодавчої системи України; показати трансформацію цілей і функцій сучасної держави щодо демократизації суспільства та механізму забезпечення захисту конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян України.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 36.3 годин 1 кредит ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

«Конституційне право – провідна галузь права України».

Розглядається поняття конституційного права як галузі права, надається загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів, конституційно-правових відносин. Значна увага приділяється розкриттю системи та джерел конституційного права України. Визначається предмет і метод правового регулювання, специфіка цієї галузі права, завдання, об'єкти та суб'єкти навчальної дисципліни.

Змістовий модуль 2

«Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина».

Визначається поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина, його структури. Висвітлюються тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Розглядаються принципи конституційно-правового статусу особи, система конституційних прав та свобод людини і громадянина, зокрема, надається загальна характеристика сутності особистих прав і свобод, політичних прав і свобод, економічних, соціальних і культурних

прав. Розкривається поняття конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні, роз'яснюються права людини в умовах надзвичайного стану, з урахуванням випадків, при яких обмежуються згідно до закону права людини і громадянина. Показано механізм забезпечення гарантій конституційних прав і свобод та виконання конституційних обов'язків людини і громадянина.

3. Рекомендована література

1. Барчук В. Права людини як головний об'єкт національної безпеки України / В. Барчук. // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 4. – С. 82-84.
2. Тодика Ю. М. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ю. М. Тодика – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.
3. Грицкевич С. Екологічні права в системі конституційних прав людини і громадянина // Право України. – 2001. - № 8.
4. Буроменський М. В. Міжнародний захист прав людини та права біженців: Навч. посіб. / М. В. Буроменський. – К.: Ваіте, 2002. – 160 с.
5. Вільдхабер Л. Місце Європейського Суду з прав людини у європейському конституційному контексті / Л. Вільдхабер. // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. - № 1. – С. 56-59.
6. Всеобщая декларация прав человека: Офиц. Текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.
7. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. Зб. / Відпов. Ред.. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.
8. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процес: Учеб. пособие / Н. В. Витрук. – М.: Закон и право: ЮНИТИ, 1998. – 383 с.

9. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко. // Вісн. Одеського ін.-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.
10. Євграфов П. Захист прав і свобод є найважливішим обов'язком держави перед людиною / П. Євграфов. // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 4. – С. 102.
11. Европейская Социальная Хартия: Истоки, механизм действия и воплощение в жизнь / Пер. с англ. А. Мельниковой. – М.: Право на жизнь и гражданское достоинство, 1995.
12. Загоруй И. С. Система конституционных гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине / И. С. Загоруй. // Вісн. Луганського ін-ту внутр. справ МВС України.
13. Захист прав і свобод громадянина у Конституційному судочинстві // Юрид. вісн. України. – 1999. – 29 липня – 4 серпня. - № 30. – С. 1.
14. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
15. Шаповал В. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії // Право України. – 1998. - № 5.
16. Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. – Х., 2001.
17. История буржуазного конституционализма XV11-XV111 веков. М.: Наука, 1983. – 296 с.
18. Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве / В. А. Карташкин. – М.: Ин-т гос-ва и права РАН, 1995.
19. Коваль Е. О некоторых пробелах в системе уголовно-правовой защиты конституционных прав граждан / Е. Коваль // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. - № 2. – С. 35.

20. Ткаченко Ю. В. Функції конституційної законності в демократичній правовій державі // Держава і право. – 2000. - № 8.
21. Козій Є. В. 50-річчя Загальної декларації прав людини і система міжнародного захисту прав людини / Є. В. Козій // Адвокат. – 1998. - № 4.
22. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. – № 4-5.
23. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
24. Кондрат'єв Ю. Я. Конституційні права і свободи людини і громадянина під захистом кримінального закону / Ю. Я. Кондрат'єв // Теорія та практика застосування чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства в сучасних умовах. – К., 2002. – С. 12-14.
25. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини і громадянина / О. Кушніренко, Т. Слінько. – Х., 2001.
26. Лукаш С. Ю. Політичний плюралізм як принцип конституційного ладу // Віче. – 1997. - № 7.
27. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. - № 8.
28. Кулага Е. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ / Е. Кулага // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 12. – С. 92-96.
29. Летовская Е. Омбудсмен и права человека / Е. Летовская // Конституционное право: восточноевроп. обозрение. – 1995. - № 1.
30. Погорілко В., Федоренко В. Джерела права України (загальна теорія джерел конституційного права) // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 1(28).
31. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. – Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності / Відп. ред. Ю. І. Римаренко,

- Я. Ю. Кондрат'єв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2005. – 1224 с.
32. Международные пакты о правах человека: Сб. док. – СПб.: Россия-Нева, 1993.
33. Международное сотрудничество в области прав человека: Документы и материалы / Редкол.: А. Л. Адамишин (отв. ред.), В. И. Бахмин, Ю. М. Колосов, И. В. Лебедев. – М.: Междунар. отношения, 1993.
34. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини / О. І. Наливайко. – Автореф. – дис. канд. юрид. наук. – К., 2002.
35. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.
36. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
37. Никитин А. Ф. Права человека: Хрестоматия по курсу / А. Ф. Никитин. – М.: Б. и., 1993.
38. Общая теория прав человека / Рук. авт. колл. и отв. ред. Е.А. Лукашева. – М.: НОРМА, 1996. – 510 с.
39. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
40. Права и свободы личности: Международные документы и комментарии / Гл. ред. Н. И. Полежаева. – М.: Б. и., 1995.
41. Права и свободы народов в современных источниках международного права: Сб. док. / Сост.: Р. А. Тузмухамедов. – Казань: Книжный дом, 1995.
42. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Юрінформ, 1992. – 200 с.
43. Сінкевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України // Право України. – 2002. - № 11.

44. Пустовіт Ж. Поняття соціальних гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Ж. Пустовіт // Право України. – 2000. - № 3. – С. 28-30.
45. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999. – С. 405.
46. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
47. Тодика Ю. М. Конституційне право України як галузь права. – Х., 1995.
48. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави / В. Тацій // Вісн. Академії правових наук України. – Х., 2000. - № 4 (23) – С. 3-18.
49. Тихий В. Захист конституційних прав і свобод Конституційним Судом України за зверненням фізичних та юридичних осіб / В. Тихий // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 2. – С. 67.
50. Тодика Ю. М., Марцеляк О. Інститут омбудсмена: світові моделі і досвід / Ю. М. Тодика, О. Марцеляк // Вісн. Академії правових наук України. – 1998. - № 2.
51. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества. – Х., 2001.
52. Фабрициус Ф. Права человека и Европейская политика: Политико-правовое положение трудящихся в Европейском сообществе / Ф. Фабрициус. – М.: Изд-во МГУ, 1995.
53. Хальота А. Щодо захисту конституційних прав шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини / А. Хальота // Право України. – 2000. - № 3. – С. 31-33.
54. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
55. Хальота А. Класифікація особистих прав і свобод людини та громадянина // Право України. – 2000. - № 8.

56. Шишкин В. І. Судові системи країн світу: Навч. посіб.: У 3 кн. / В. І. Шишкин. – К.: Юрінком Інтер, 2001-2002.
57. Энтин М. Л. Международные гарантии прав человека: практика Совета Европы / М. Л. Энтин. – М.: Междунар. отношения, 1992.
58. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
59. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 1997.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

Поточне тестування

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

_____ О. Г. Набока

“ ____ ” _____ 2014 р.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи конституційного права України
(назва навчальної дисципліни)

підготовка бакалаврів
(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

за спеціальністю 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Слов'янськ – 2014 р.

Робоча навчальна програма з курсу «Основи конституційного права України» для студентів вищих навчальних закладів за напрямом підготовки «бакалавр», зі спеціальності 6.010102 початкова освіта, 2014 р.

Розробники навчального курсу: завідувач кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук д. ф. н., професор Мозговий Л. І., к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є., к. ф. н., асистент кафедри Ковнеров О. О.

Робоча навчальна програма затверджена на засіданні кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук:

Протокол № ____ від « ____ » ____ 2014 р.

Завідувач кафедри філософії, соціально-політичних і правових наук

(назва кафедри)

(підпис)

(Мозговий Л. І.)

(прізвище та ініціали)

Рекомендовано для використання в навчальному процесі Вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Донбаський державний педагогічний університет»

“ ____ ” _____ 2014 р.

Протокол № ____

Голова науково-методичної ради ДДПУ

(підпис)

Набока О. Г.

(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 0301 соціально-політичні науки (шифр і назва)	Нормативна	
	Спеціальність 6.010102 початкова освіта (шифр і назва)		
Модулів – 3		Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2			3
		Семестр	
Загальна кількість годин – 36.3			9
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента – 16	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
			8 год.
		Практичні, семінарські	
			8 год.
		Індивідуальна робота	
			8.75 год.
		Самостійна робота	
	11.55 год.		
	Вид контролю: залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: узагальнення та висвітлення з наукових позицій ролі конституційного права як галузі і як навчальної дисципліни, що має забезпечити формування у студентів високої політико-правової культури, повагу до Конституції України, а також формування демократичного світогляду на основі засвоєння світових цінностей конституціоналізму, вітчизняного державно-правового досвіду та аналізу конституційної практики інших країн світу.

Завдання: а) розкриття основ конституційного ладу і його захисту; б) конституційно-правове закріплення суверенітету українського народу, політичного та ідеологічного плюралізму, народовладдя, конституційної відповідальності, поділу влади і взаємодії владних структур; в) закріплення верховенства права; г) роз'яснення положень верховенства Конституції України, прямої дії конституційних норм, підстави дії на території України міжнародних договорів, конституційно-правових основ проведення мовної політики тощо.

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: визначення поняття конституційного права, конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів, визначення системи конституційного права України, змісту конституційно-правових відносин, джерел конституційного права.

уміти: дати визначення предмету, завдань курсу конституційного права України; показати відмінності у понятті конституційного права як галузі і як науки; надати класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками, поняття конституційно-правових інститутів та їх класифікацію; уміти розкрити поняття системи конституційного права, продемонструвати структуру, особливості конституційно-правових відносин і основних джерел конституційного права України

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Конституційне право – провідна галузь права України.

Тема 1. Поняття конституційного права як галузі права (загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів, конституційно-правових відносин, системи та джерел конституційного права України).

**Змістовий модуль 2. Конституційні права, свободи та обов'язки
людини і громадянина.**

Тема 1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура (тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина; принципи конституційно - правового статусу особи тощо).

Тема 2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина (особисті права і свободи; політичні права і свободи; економічні, соціальні і культурні права; конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні; обмеження прав людини і громадянина та права людини в умовах надзвичайного стану).

Тема 3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина (конституційні обов'язки людини і громадянина).

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	зокрема					усього	зокрема				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Конституційне право – провідна галузь права України												
Тема 1. Поняття конституційного права як галузі права							8.55	2	2		2	2.55
Разом за змістовим модулем 1							8.55	2	2		2	2.55
Змістовий модуль 2. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина												

Тема 1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура							9	2	2		2	3
Тема 2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина							9.75	2	2		2.75	3
Тема 3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина							9	2	2		2	3
Разом за змістовим модулем 2							27.75	6	6		6.75	9

5.Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття конституційного права як галузі права	2
2.	Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура	2
3.	Система конституційних прав та свобод людини і громадянина	2
4.	Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина	2
	Разом	8

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Поняття конституційного права як галузі права	2.55
2.	Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура	3
3.	Система конституційних прав та свобод людини і громадянина	3
4.	Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина	3
	Разом	11.55

7. Індивідуальні завдання

Передбачають підготовку рефератів та контрольно-модульних робіт з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України».

8. Методи навчання

Поділяються на *загальні*, які є основою наукового мислення та використовуються в усіх науках, та *специфічні*, властиві тільки цій та ряду інших суміжних наукових дисциплін. До *загальних* методів пізнання належать такі: 1) загально – філософський метод, що дає змогу співвіднести закономірності розвитку держави і права з найбільш загальними законами природи і суспільства; 2) діалектичний метод, який полягає у вивченні державно-політичних явищ у їх розвитку та взаємозв'язку між собою та з іншими явищами суспільної реальності; 3) метод системного аналізу, що дає можливість з'ясувати структуру досліджуваних явищ і взаємозв'язок її елементів. До *специфічних* методів належать: 1) метод порівняльного аналізу, необхідний для того, щоб виявити загальні та особливі елементи державного устрою, тотожність і відмінності між політико-правовими інститутами для порівняння позитивного правового досвіду інших країн і виявлення їх сильних і слабких сторін, а також виробити рекомендації з удосконалення законодавства; 2) формально-логічний метод, використання якого дає змогу чітко та несуперечливо визначити значення спеціальних юридичних термінів, які стосуються інститутів демократії та прав людини; 3) історико-

порівняльний метод, що дає можливість з'ясувати, як еволюціонували демократичні інститути в різні історичні епохи, за різних політичних та соціально-економічних умов на прикладі багатьох країн; 4) метод конкретно-правового аналізу зумовлений тим, що деякі конституційно-правові інститути мають у різних демократичних державах аналогічні риси, у такому разі зазначений метод використовується для ілюстрування загальних закономірностей; 5) метод абстрагування використовується для одержання узагальнених уявлень про демократичну державу і права людини, зокрема, за його допомогою виділяються суттєві риси досліджуваних явищ, відкидається випадкове, поодиноке та не характерне.

9. Методи контролю

Поточний, який передбачає проведення тестування та підсумковий, який включає складання заліку та виконання комплексної контрольної роботи з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України».

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Вид занять		1	2	3	4	Сума	(складання заліку)
						100	
Модуль I (поточне тестування)	Лекції	2	2	2	2	8	
	Практичні заняття	5	5	5	5	20	
Модуль II	Самостійна робота	11	12	12	11	46	
Модуль III	Залік	26					

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За 100-бальною	За державною (національною)	За шкалою ECST

шкалою	шкалою	
90 – 100 балів	зарах	A
89 – 75 балів	зарах	BC
60 – 74 балів	зарах	DE
26 – 59 балів	незарах	FX
0 – 25 балів	незарах	F

11. Методичне забезпечення

1. Підручники / навчальні посібники, конспекти (тексти, схеми) лекцій розроблені викладачами кафедри у паперовій та/або електронній формі (електронний підручник/навчальний посібник/інтерактивний комплекс, файл зі змістом матеріалу, що викладається на лекціях, файл із додатковими матеріалами);
2. Питання, тести й завдання за окремими темами лекцій (змістовими модулями навчальної дисципліни) для самоконтролю студентів;
3. Список основної і додаткової літератури, рекомендованої студентам, за темами лекцій;
4. Глосарій (тлумачний словник термінів – упорядкований перелік спеціальних термінів, зміст яких вимагає пояснення, що зустрічаються в тексті лекцій навчальної дисципліни, за темами лекцій або за абеткою);
5. Методичні вказівки (рекомендації) для студентів щодо самостійного вивчення навчальної дисципліни – комплекс рекомендацій і роз'яснень, що забезпечують студентам оптимальну організацію вивчення дисципліни.

12. Рекомендована література

Базова

1. Барчук В. Права людини як головний об'єкт національної безпеки України / В. Барчук. // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 4. – С. 82-84.

2. Тодика Ю. М. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ю. М. Тодика – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.
3. Грицкевич С. Екологічні права в системі конституційних прав людини і громадянина // Право України. – 2001. - № 8.
4. Буроменський М. В. Міжнародний захист прав людини та права біженців: Навч. посіб. / М. В. Буроменський. – К.: Ваіте, 2002. – 160 с.
5. Вільдхабер Л. Місце Європейського Суду з прав людини у європейському конституційному контексті / Л. Вільдхабер. // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. - № 1. – С. 56-59.
6. Всеобщая декларация прав человека: Офиц. Текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.
7. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. Зб. / Відпов. Ред.. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.
8. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процес: Учеб. пособие / Н. В. Витрук. – М.: Закон и право: ЮНИТИ, 1998. – 383 с.
9. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко. // Вісн. Одеського ін.-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.
10. Євграфов П. Захист прав і свобод є найважливішим обов'язком держави перед людиною / П. Євграфов. // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 4. – С. 102.
11. Европейская Социальная Хартия: Истоки, механизм действия и воплощение в жизнь / Пер. с англ. А. Мельниковой. – М.: Право на жизнь и гражданское достоинство, 1995.

12. Загоруй И. С. Система конституционных гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине / И. С. Загоруй. // Вісн. Луганського ін-ту внутр. справ МВС України.
13. Захист прав і свобод громадянина у Конституційному судочинстві // Юрид. вісн. України. – 1999. – 29 липня – 4 серпня. - № 30. – С. 1.
14. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
15. Шаповал В. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії // Право України. – 1998. - № 5.
16. Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. – Х., 2001.
17. История буржуазного конституционализма XV11-XV111 веков. М.: Наука, 1983. – 296 с.
18. Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве / В. А. Карташкин. – М.: Ин-т гос-ва и права РАН, 1995.
19. Коваль Е. О некоторых пробелах в системе уголовно-правовой защиты конституционных прав граждан / Е. Коваль // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. - № 2. – С. 35.
20. Ткаченко Ю. В. Функції конституційної законності в демократичній правовій державі // Держава і право. – 2000. - № 8.
21. Козій Є. В. 50-річчя Загальної декларації прав людини і система міжнародного захисту прав людини / Є. В. Козій // Адвокат. – 1998. - № 4.
22. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. – № 4-5.
23. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
24. Кондрат'єв Ю. Я. Конституційні права і свободи людини і громадянина під захистом кримінального закону / Ю. Я. Кондрат'єв // Теорія та практика

застосування чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства в сучасних умовах. – К., 2002. – С. 12-14.

25. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини і громадянина / О. Кушніренко, Т. Слінько. – Х., 2001.

26. Лукаш С. Ю. Політичний плюралізм як принцип конституційного ладу // Віче. – 1997. - № 7.

27. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. - № 8.

28. Кулага Е. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ / Е. Кулага // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 12. – С. 92-96.

29. Летовская Е. Омбудсмен и права человека / Е. Летовская // Конституционное право: восточноевроп. обозрение. – 1995. - № 1.

30. Погорілко В., Федоренко В. Джерела права України (загальна теорія джерел конституційного права) // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 1(28).

31. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. – Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондрат'єв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2005. – 1224 с.

32. Международные пакты о правах человека: Сб. док. – СПб.: Россия-Нева, 1993.

33. Международное сотрудничество в области прав человека: Документы и материалы / Редкол.: А. Л. Адамишин (отв. ред.), В. И. Бахмин, Ю. М. Колосов, И. В. Лебедев. – М.: Междунар. отношения, 1993.

34. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини / О. І. Наливайко. – Автореф. – дис. канд. юрид. наук. – К., 2002.

35. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.

36. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
37. Никитин А. Ф. Права человека: Хрестоматия по курсу / А. Ф. Никитин. – М.: Б. и., 1993.
38. Общая теория прав человека / Рук. авт. колл. и отв. ред. Е.А. Лукашева. – М.: НОРМА, 1996. – 510 с.
39. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
40. Права и свободы личности: Международные документы и комментарии / Гл. ред. Н. И. Полежаева. – М.: Б. и., 1995.
41. Права и свободы народов в современных источниках международного права: Сб. док. / Сост.: Р. А. Тузмухамедов. – Казань: Книжный дом, 1995.
42. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Юрінформ, 1992. – 200 с.
43. Сінкевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України // Право України. – 2002. - № 11.
44. Пустовіт Ж. Поняття соціальних гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Ж. Пустовіт // Право України. – 2000. - № 3. – С. 28-30.
45. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999. – С. 405.
46. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
47. Тодика Ю. М. Конституційне право України як галузь права. – Х., 1995.
48. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави / В. Тацій // Вісн. Академії правових наук України. – Х., 2000. - № 4 (23) – С. 3-18.

49. Тихий В. Захист конституційних прав і свобод Конституційним Судом України за зверненням фізичних та юридичних осіб / В. Тихий // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 2. – С. 67.
50. Тодика Ю. М., Марцеляк О. Інститут омбудсмена: світові моделі і досвід / Ю. М. Тодика, О. Марцеляк // Вісн. Академії правових наук України. – 1998. - № 2.
51. Тодика Ю. Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества. – Х., 2001.
52. Фабрициус Ф. Права человека и Европейская политика: Политико-правовое положение трудящихся в Европейском сообществе / Ф. Фабрициус. – М.: Изд-во МГУ, 1995.
53. Хальота А. Щодо захисту конституційних прав шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини / А. Хальота // Право України. – 2000. - № 3. – С. 31-33.
54. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
55. Хальота А. Класифікація особистих прав і свобод людини та громадянина // Право України. – 2000. - № 8.
56. Шишкин В. І. Судові системи країн світу: Навч. посіб.: У 3 кн. / В. І. Шишкин. – К.: Юрінком Інтер, 2001-2002.
57. Энтин М. Л. Международные гарантии прав человека: практика Совета Европы / М. Л. Энтин. – М.: Междунар. отношения, 1992.
58. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
59. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 1997.

Допоміжна

1. Бенеш Э. Демократия сегодня и завтра / Э. Бенеш // Вопросы философии. – 1993. - № 1, № 3.
2. Турен А. Тернистый шлях демократії / А. Турен // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1990. - № 10.

3. Конончук С., Ярош О. Розвиток демократії в Україні: 1999 рік / С. Конончук, О. Ярош. – Київ, 2000. – С. 87-92.
4. Конституція Союзу Демократий (Проект) // Кентавр. – 1992. - № 7-8. – С. 40-52.
5. Базів В.А. Політичні партії в незалежній Україні: генеза і типологія / В. А. Базів. – Львів, 1999.
6. Кіс Т. І. Виборчі системи та їх політичні наслідки / Т. І. Кіс // Нова політика. – 1996. - № 2.
7. Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центрально-східно-європейський досвід: Збірник наук. праць / За ред. А. Карася. – Львів. 1999.

13.Інформаційні ресурси

Електронний варіант:

1. Конспект лекцій та методичних вказівок для студентів щодо самостійного вивчення навчального курсу;
2. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять з курсу;
3. Питання, тести й завдання за окремими темами лекцій;
4. Список основної і додаткової літератури до навчальної дисципліни за курсом *«Основи конституційного права України»*.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

щодо викладання навчальної дисципліни

Основи конституційного права України
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки бакалаврів
(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:

д. ф. н., професор кафедри Мозговий Л. І.,
к. ф. н., доцент кафедри Ковнеров О. Є.,
к. ф. н., асистент кафедри Ковнеров О. О.

Змістовний модуль I. Конституційне право – провідна галузь права України.

Тема 1.1. Поняття конституційного права як галузі права.

Лекція 1. Поняття конституційного права як галузі права.

Мета вивчення: отримання студентами теоретичних знань щодо визначення мети, завдань, предмету курсу, загальної характеристики конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів, системи конституційного права, конституційно-правових відносин та джерел конституційного права України.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

План лекції (навчальні питання):

1. Поняття конституційного права як галузі права.
2. Загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів та конституційно-правових відносин.
3. Система та джерела конституційного права України.

Література:

1. Костицький В. Конституція України 1996 року – модель української державності // Право України. – 2001. - № 8.
2. Кравченко В. В. Конституційне право України – К., 2002.
3. Медведчук В. Про теорію і практику конституційного процесу в Україні // Право України. – 1995. - № 8.

4. Основи конституційного права України / За ред. Академіка АПрН, проф. В. В. Копейчикова). – К., 1997.
5. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України. – 2001. - № 9.
6. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.
7. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
8. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 1997.

Ключові поняття: конституційне право, система, джерела, конституційно-правові норми, конституційно-правові інститути, конституційно-правові відносини.

Основний зміст

Питання 1. Поняття конституційного права як галузі права (дається визначення поняття конституційного права, предмету і методу правового регулювання, специфіки предмету цієї галузі відносно норм, які регламентують відносини у сферах життєдіяльності суспільства тощо).

Питання 2. Загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів та конституційно-правових відносин (мова йде про те, що вивчення галузі права неможливе без з'ясування особливостей правових норм, конституційно-правових інститутів, конституційно-правових відносин. Зокрема, конституційно-правові норми досить різноманітні і мають свої специфічні риси. Для правильного їх застосування, виявлення властивостей необхідно провести їх класифікацію за такими ознаками: за змістом, юридичною силою, територією дії, характером втілення приписів, призначенням у механізмі правового регулювання, функціональною спрямованістю, терміном дії.

Для досягнення правового результату недостатньо наявності однієї правової норми, а необхідна їх сукупність для регулювання відповідної сфери суспільних відносин, тому норми будь-якої галузі права поділяються за правовими інститутами. А саме, до конституційно-правових інститутів

відносять: основи конституційного ладу України, основи правового статусу людини і громадянина, виборче право, інститут референдуму, конституційний контроль, інститути парламентаризму, президента, територіального устрою, громадянства, місцевого самоврядування та ін.

Питання конституційно-правових відносин – одна із суттєвих проблем конституційного права, оскільки вияв їх характеру, змісту та специфіки допомагає відокремити конституційне право України від інших галузей права, розкрити його функціональне призначення, особливості регламентованих ним правових зв'язків. Змістом конституційно-правових відносин є юридичний зв'язок між суб'єктами у формі прав і обов'язків, передбачених відповідно правовою нормою конституційного права, тобто соціальна поведінка учасників цих відносин. Таким чином, специфіка конституційно-правових відносин виявляється в особливості механізму реалізації їх суб'єктами своїх прав і обов'язків.

Питання 3. Система та джерела конституційного права України (у цьому питанні надається загальна характеристика системі та джерелам конституційного права, зокрема, зазначається, що система галузі конституційного права України складається з найважливіших конституційно-правових інститутів, яка тісно пов'язана зі структурою Конституції України, але між ними є відмінності, оскільки система галузі охоплює всю сукупність державно-правових норм, а система Конституції України лише частину цих норм, що виявляються в основному джерелі права України – Конституції України.

Джерела права прийнято розрізняти: а) за матеріальним змістом (матеріальні умови життя суспільства, система економічних зв'язків, форми власності тощо); б) за ідеальним змістом (правова свідомість); в) за юридичним змістом (різні форми – засоби вираження, об'єктивація правових норм). Тому під джерелами права в юридичному значенні розуміється форма вираження, об'єктивація державної волі.

Особливе місце серед джерел конституційного права України належить Конституції України, в якій закріплюються найбільш принципові державно-правові норми загального характеру. Джерелами конституційного права

України є міжнародні договори. Система правових актів, які є джерелами конституційного права України, досить широка. Це Конституція України, Конституція АР Крим, закони, постанови ВР України, акти ВР АР Крим, декларації (насамперед Декларація про державний суверенітет України), Акт проголошення незалежності України, постанови КМ України, Ради міністрів АР Крим, акти місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, регламенти тощо.

Питання для самостійної роботи: 1. Дайте визначення поняття конституційного права. 2. У чому полягає основне завдання курсу? 3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу? 4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом? 5. Які основні методи конституційно-правового регулювання? 6. У чому специфіка конституційно-правових норм? 7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками. 8. Дайте поняття конституційно-правового інституту і класифікацію цих інститутів. 9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України». 10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості. 11. Які основні джерела конституційного права України?

Змістовний модуль II. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Тема 2.1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура.

Лекція 1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура.

Мета вивчення: отримання теоретичних знань про визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина, його структури; тенденцій конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина; принципів конституційно-правового статусу особи тощо.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

План лекції (навчальні питання)

1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина та його структура.
2. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
3. Принципи конституційно-правового статусу особи.

Література:

- 1.Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
- 2.Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
3. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. - № 4-5.
4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
5. Нерсесянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсесянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.

Ключові поняття: людина, громадянин, права, обов'язки, принципи, тенденції.

Основний зміст

Питання 1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина та його структура (у цьому питанні дається визначення правового статусу, зазначаються види правового статусу, а саме, загальний, спеціальний, індивідуальний, статус іноземців, осіб без громадянства, осіб з подвійним громадянством, галузеві правові статуси. Розглядається структура конституційного статусу особи в Україні утворююча такі елементи як: громадянство; правосуб'єктність; основні права, свободи, законні інтереси і обов'язки; правові принципи; гарантії правового статусу. Надається

визначення поняттям конституційних прав і свобод; конституційного обов'язку та перелік характерних ознак конституційно-правового статусу особи в Україні).

Питання 2. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина (у ході розгляду другого питання увага студентів звертається на те, що для конституційно-правового регулювання основних прав і свобод людини і громадянина в Україні на сучасному етапі порівняно з минулим радянським етапом характерними є такі взаємопов'язані тенденції, зокрема: 1) розширення каталогу прав і свобод, закріплених на рівні Основного Закону; 2) новизна традиційних конституційних прав, свобод і обов'язків; 3) пріоритетність не соціально-економічних, як це було раніше, а громадянських і політичних прав і свобод; 4) орієнтація конституційно-правової регламентації правового статусу особи на міжнародні стандарти прав людини; 5) посилення гарантій основних громадянських і політичних прав і свобод і звуження гарантованості економічних, соціальних і культурних (духовних) прав; 6) звуження кола конституційних обов'язків; 7) посилення в цілому юридичних гарантій прав і свобод. Зазначеним тенденціям надається загальна характеристика).

Питання 3. Принципи конституційно-правового статусу особи: при вивченні цього питання показано, що одним із важливих елементів конституційно-правового статусу особи в Україні є його принципи, тобто засади, на основі яких здійснюються права, свободи та обов'язки особи і визначається місце особи в державі та суспільстві. Такими принципами є: 1) належність людині основних прав і свобод від народження і їх невідчужуваність; 2) відповідність правового статусу особи в Україні вимогам і стандартам, які на сьогодні склалися в міжнародному співтоваристві; 3) поєднання індивідуальних інтересів особи з інтересами інших осіб, держави і суспільства; 4) загальність конституційних прав, свобод і обов'язків; 5) юридична рівність громадян України, їх рівноправність; 6) гарантованість конституційного статусу особи; 7) заборона незаконного обмеження конституційних прав і свобод громадян України; 8) принцип єдності прав і обов'язків; 9) гуманістична спрямованість основ правового статусу особи;

10) загальнодоступність основних прав і свобод людини і громадянина. (Надалі лектором дається характеристика кожного із вказаних принципів).

Питання для самостійної роботи: 1. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 2. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 3. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 4. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику.

Тема 2.2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Лекція 2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Мета вивчення: отримання теоретичних знань щодо визначення особистих прав і свобод; політичних прав і свобод; економічних, соціальних і культурних прав; конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні; ознайомлення з конституційною процедурою обмеження людини і громадянина та з правами людини в умовах надзвичайного стану.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

План лекції (навчальні питання)

1. Особисті права і свободи.
2. Політичні права і свободи.
3. Економічні, соціальні і культурні права.
4. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні.
5. Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану.

Література:

1. Конституція України – 1996 р.
2. Всеобщая декларация прав человека: Официальный текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.

3. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
4. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
5. Права человека: Учебник / Отв. ред. Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА – ИНФРА-М, 1999. – 573 с.
6. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
7. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко // Вісн. Одеського ін-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.
8. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999.

Ключові поняття: людина, громадянин, права, свободи, статус, іноземці, біженці, обмеження, надзвичайний стан.

Основний зміст

Питання 1. Особисті права і свободи. В зазначеному питанні студенти знайомляться з особистими (громадянськими) правами і свободами, які є основою правового статусу особи, зокрема, правом на життя; на повагу до гідності; на свободу та особисту недоторканність; на недоторканість житла; на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; на невтручання в особисте та сімейне життя; на вільний вибір місця проживання; на свободу думки і слова; на свободу світогляду і віросповідання (с. 27-35 Конституції України).

Питання 2. Політичні права і свободи. У другому питанні дається визначення поняттю «політичні права і свободи» та зазначається, що ці права і свободи пов'язані з участю громадян в суспільному житті, в управлінні державою. Зокрема, розглядаються політичні права і свободи до яких належать: право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; право брати участь в управлінні державними справами, у

всеукраїнському та місцевих референдумах, обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення (ст. 36-40 Конституції України).

Питання 3. Економічні, соціальні і культурні права. У цьому питанні визначаються економічні, соціальні і культурні права, які пов'язані з діяльністю людини в господарській сфері, її соціальними відносинами з суспільством, державою, колективами, іншими людьми, з діяльністю у сфері культури і духовного життя. До основних економічних, соціальних і культурних прав, що розглядаються у ході лекційних та практичних занять належать: право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; право на працю; на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів; право на відпочинок; на соціальний захист; на житло; на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї; на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право на освіту; свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41-54 Конституції України).

Питання 4. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні. Для розуміння основ правового статусу іноземних громадян і біженців принципове значення має ст. 26 Конституції України. Більш детально правовий статус іноземців і біженців регламентується законами України «Про правовий статус іноземців» від 4 лютого 1994 р., «Про біженців» від 21 червня 2001 р. У ході розгляду студентами четвертого питання, дається визначення поняттям «іноземці», «біженці».

Питання 5. Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану. Користування конституційними правами і свободами людини і громадянина пов'язане з відповідальністю особи, з можливими

обмеженнями, які визнаються мірою і межами свободи, встановленої правом, принципами гуманізму, солідарності, моральності. Розгляд зазначеного питання здійснюється у контексті Конституції України, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р.

Питання для самостійної роботи: 1. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 2. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 3. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. 4. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 5. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану?

Тема 2.3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Лекція 3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Мета вивчення: отримання студентами теоретичних знань щодо засобів, методів і механізмів, які забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод та конституційних обов'язків людини і громадянина.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

План лекції (навчальні питання):

1. Засоби, методи та механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Література:

1. Грошевий Ю. М., Марочкін І. Є. Органи судової влади в Україні. – К., 1997
2. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відпов. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.

3. Князєв В. Конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні // Право України. – 1998. - № 11.
4. Конституційне право України / За ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. – К., 1999.
5. Петнянчин Л. І. Основні обов'язки людини і громадянина як самостійний конституційно-правовий інститут // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відповід. Ред.. В. Я. Тацій. – Х., 2000. – Вип. 44.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
7. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України. – Х., 2000.

Ключові поняття: людина, громадянин, права, свободи, обов'язки.

Основний зміст

Питання 1. Засоби, методи та механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні (дається визначення поняття «конституційні гарантії»; характеристика економічних, політичних та юридичних гарантій конституційних прав осіб, зокрема, правосуддя, як найбільш ефективної гарантії прав і свобод людини і громадянина. Увага студентів звертається на те, що до органів, які мають суттєві повноваження по забезпеченню прав і свобод людини і громадянина в Україні належать: Президент України, Кабінет Міністрів, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, суди загальної юрисдикції, органи прокуратури, Конституційний Суд України, місцеві державні адміністрації. Виходячи з зазначеного, у ході лекційного курсу та практичних занять визначаються засоби, методи і механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Питання 2. Конституційні обов'язки людини і громадянина (у другому питанні розглядається зв'язок обов'язків, як складової частини правового статусу особи, що закріплені у розділі II Конституції України з правами та свободами людини і громадянина, а також з вимогами міжнародних актів. Зокрема, до конституційних обов'язків людини і громадянина належать:

додержання Конституції і законів України; захист Вітчизни, незалежності і територіальної цілісності України, шанування її державних символів; не заподіювання шкоди природі і відшкодування завданих їй збитків; охорона культурної спадщини; набуття повної загальної середньої освіти; повага честі і гідності людей, не посягання на їхні права і свободи; піклування про дітей та непрацездатних батьків; сплата податків і зборів.

Питання для самостійної роботи: 1. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина? 2. Які основні обов'язки людини і громадянина?

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни

Основи конституційного права України
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки бакалаврів
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:

д. ф. н., професор Мозговий Л. І.,

к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є.,

к. ф. н., асистент Ковнеров О. О.

Слов'янськ – 2014 р.

Змістовний модуль I. Конституційне право – провідна галузь права України.

Тема 1.1. Поняття конституційного права як галузі права.

Лекція 1. Поняття конституційного права як галузі права.

Мета вивчення: отримання студентами теоретичних знань щодо визначення мети, завдань, предмету курсу, загальної характеристики конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів, системи конституційного права, конституційно-правових відносин та джерел конституційного права України.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

Основні питання (до контролю рівня засвоєння навчального матеріалу, його обговорення, самостійного вивчення та осмислення):

1. Дайте визначення поняття конституційного права.
2. У чому полягає основне завдання курсу?
3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу?
4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом?
5. Які основні методи конституційно-правового регулювання?
6. У чому специфіка конституційно-правових норм?
7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками.
8. Дайте поняття конституційно-правового інституту і класифікацію цих інститутів.
9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України».
10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості.
11. Які основні джерела конституційного права України?

Література:

1. Костицький В. Конституція України 1996 року – модель української державності // Право України. – 2001. - № 8.
2. Кравченко В. В. Конституційне право України – К., 2002.
3. Медведчук В. Про теорію і практику конституційного процесу в Україні // Право України. – 1995. - № 8.
4. Основи конституційного права України / За ред. Академіка АПрН, проф. В. В. Копейчикова). – К., 1997.
5. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України. – 2001. - № 9.
6. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.
7. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.

Методичні поради з викладання теми: При підготовці до проведення практичного заняття № 1 студенти повинні враховувати методичні поради, що допоможуть їм ознайомитися із сутністю питань, які виносяться для обговорення на практикумі за темою «Поняття конституційного права як галузі права». Для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до першого практичного заняття необхідно використовувати наступний план:

1. Дайте визначення поняття конституційного права.
2. У чому полягає основне завдання курсу?
3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу?
4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом?
5. Які основні методи конституційно-правового регулювання?
6. У чому специфіка конституційно-правових норм?
7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками.
8. Дайте поняття конституційно-правового інституту і класифікацію цих інститутів.
9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України».
10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості.
11. Які основні джерела конституційного права

України? При підготовці відповідей на питання слід використовувати літературу, яка зазначена в інструктивно-методичних матеріалах щодо проведення практичних занять за першою темою, а також додатково перелік літератури, який використовувався студентами при самостійній підготовці за матеріалами лекції № 1.

План проведення практичного заняття №1 (2 год.):

1. Поняття конституційного права як галузі права.
2. Загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів та конституційно-правових відносин.
3. Система і джерела конституційного права України.

Змістовний модуль II. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Тема 2.1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура.

Мета вивчення: отримання теоретичних знань про визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина, його структури; тенденцій конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина; принципів конституційно-правового статусу особи тощо.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

Основні питання (до контролю рівня засвоєння навчального матеріалу, його обговорення, самостійного вивчення та осмислення): 1. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 2. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 3. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 4. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику.

Література:

- 1.Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
- 2.Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
3. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. - № 4-5.
4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
5. Нерсесянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсесянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.

Методичні поради з викладання теми: При підготовці до проведення практичного заняття № 1 змістовного модулю № 2 студенти повинні враховувати методичні поради, що допоможуть їм ознайомитися із сутністю питань, які виносяться для обговорення на практикумі за темою «Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура». Для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до першого практичного заняття необхідно використовувати наступний план: 1. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 2. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 3. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 4. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику. При підготовці відповідей на питання слід використовувати літературу, яка зазначена в інструктивно-методичних матеріалах щодо проведення практичних занять за першою темою.

План проведення практичного заняття № 1/2 (2 год.):

1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина та його структура.
2. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.

3. Принципи конституційно-правового статусу особи.

Тема 2.2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Мета вивчення: отримання теоретичних знань щодо визначення особистих прав і свобод; політичних прав і свобод; економічних, соціальних і культурних прав; конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні; ознайомлення з конституційною процедурою обмеження людини і громадянина та з правами людини в умовах надзвичайного стану.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

Основні питання (до контролю рівня засвоєння навчального матеріалу, його обговорення, самостійного вивчення та осмислення): 1. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 2. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 3. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. 4. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 5. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану?

Література:

1. Конституція України – 1996 р.
2. Всеобщая декларация прав человека: Офици. текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.
3. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
4. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
5. Права человека: Учебник / Отв. ред. Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА – ИНФРА-М, 1999. – 573 с.
6. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.

7. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко // Вісн. Одеського ін-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.

8. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999.

Методичні поради з викладання теми: При підготовці до проведення практичного заняття № 2 змістовного модулю № 2 студенти повинні враховувати методичні поради, що допоможуть їм ознайомитися із сутністю питань, які виносяться для обговорення на практикумі за темою «Система конституційних прав та свобод людини і громадянина». Для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до першого практичного заняття необхідно використовувати наступний план: 1. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 2. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 3. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. 4. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 5. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану? При підготовці відповідей на питання слід використовувати літературу, яка зазначена в інструктивно-методичних матеріалах щодо проведення практичних занять за другою темою змістовного модулю.

План проведення практичного заняття № 2/2 (2 год.):

1. Особисті права і свободи.
2. Політичні права і свободи.
3. Економічні, соціальні і культурні права.
4. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні.
5. Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану.

Тема 2.3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Мета вивчення: отримання студентами теоретичних знань щодо засобів, методів і механізмів, які забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод та конституційних обов'язків людини і громадянина.

Навчальний час: 2 години

Обладнання: підручники, навчальні посібники, список основної і додаткової літератури, глосарій, методичні вказівки для самостійного вивчення навчальної дисципліни.

Основні питання (до контролю рівня засвоєння навчального матеріалу, його обговорення, самостійного вивчення та осмислення): 1. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина? 2. Які основні обов'язки людини і громадянина?

Література:

1. Грошевий Ю. М., Марочкін І. Є. Органи судової влади в Україні. – К., 1997
2. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відпов. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.
3. Князев В. Конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні // Право України. – 1998. - № 11.
4. Конституційне право України / За ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. – К., 1999.
5. Петнянчин Л. І. Основні обов'язки людини і громадянина як самостійний конституційно-правовий інститут // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відповід. Ред.. В. Я. Тацій. – Х., 2000. – Вип. 44.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
7. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України. – Х., 2000.

Методичні поради з викладання теми: При підготовці до проведення практичного заняття № 3 студенти повинні враховувати методичні поради, що допоможуть їм ознайомитися із сутністю питань, які виносяться для обговорення на практикумі за темою «Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина». Для цілеспрямованої роботи студента при підготовці до практичного заняття № 3 необхідно використовувати наступний план:

1. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина?
2. Які основні обов'язки людини і громадянина? При підготовці відповідей на питання слід використовувати літературу, яка зазначена в інструктивно-методичних матеріалах щодо проведення практичних занять за темою № 3.

План проведення практичного заняття № 3/2 (2 год.):

1. Засоби, методи та механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ І ТЕМАТИКА
КУРСОВИХ РОБІТ

з навчальної дисципліни

Основи конституційного права України
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки бакалаврів
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Розробники:

д. ф. н., професор Мозговий Л. І.,

к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є.,

к. ф. н., асистент Ковнеров О. О.

Сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні принципи демократії та організації державної влади. В умовах становлення України як демократичної, соціальної, правової держави дедалі зростає його роль в оптимізації та прискоренні процесів державотворення і правотворення. Щоб ці процеси були керованими, прогнозованими і відповідно ефективними й оптимальними, вони мають ґрунтуватися на наукових засадах, здобутках та рекомендаціях науки конституційного права. Відтак підвищується значення і евристичні можливості цієї науки у суспільному розвитку.

Посилюється роль конституційного права і як навчальної дисципліни, що має забезпечити формування у студентів демократичного світогляду на основі засвоєння світових цінностей конституціоналізму, вітчизняного державно-правового досвіду та аналізу конституційної практики інших країн світу. Усе це важливо для формування у майбутніх фахівців педагогічної спрямованості високої політико-правової культури, що означає насамперед повагу до Конституції України як важливої соціальної та політичної цінності, до конституційного законодавства в цілому.

Концепція навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» виходить із засадничого принципу основ конституційного ладу: людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Зокрема, у статті 3 Конституції України закладена філософія цього нормативно-правового акту, зорієнтованого на персоно центричний підхід, відповідно до якого не особа підпорядкована державі й суспільству, а держава існує і функціонує для неї. І це має визначити сутність і спрямованість функціонування державного апарату. Такий підхід зумовив як концепцію, так і всю архітектуру пропонованої навчально-методичної розробки. Важливим етапом у вивченні цього курсу є проведення наукових досліджень, зокрема, виконання курсових робіт студентами вищого навчального закладу.

Метою студентських наукових досліджень в контексті даної навчальної дисципліни є узагальнення та висвітлення з наукових позицій ролі конституційного права як галузі і як навчальної дисципліни, що має забезпечити формування у студентів високої політико-правової культури, повагу до Конституції України, а також формування демократичного світогляду на основі засвоєння світових цінностей конституціоналізму, вітчизняного державно-правового досвіду та аналізу конституційної практики інших країн світу.

Для досягнення цієї мети студентам у ході виконання курсових робіт необхідно вирішити ряд *завдань*: а) розкриття основ конституційного ладу і його захисту; б) конституційно-правове закріплення суверенітету українського народу, політичного та ідеологічного плюралізму, народовладдя, конституційної відповідальності, поділу влади і взаємодії владних структур; в) закріплення верховенства права; г) роз'яснення положень верховенства Конституції України, прямої дії конституційних норм, підстави дії на території України міжнародних договорів, конституційно-правових основ проведення мовної політики тощо.

У ході навчального процесу з курсу «Основи демократії» студентам пропонується *виконання курсових робіт, які складаються з двох розділів: I розділ – виконання реферату та II розділ – виконання контрольного модульного завдання.*

Тематика курсових робіт (рефератів), що належать до I розділу:

1. Загальна характеристика джерел конституційного права України.
2. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.
3. Засади конституційного ладу України.
4. Підстави і форми набуття та припинення громадянства України.
5. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

6. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні.
7. Права людини в умовах надзвичайного стану в Україні.
8. Механізм та гарантії реалізації прав національних меншин в Україні.
9. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.
10. Конституційно-правовий статус політичних партій та громадських організацій в Україні.
11. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні.
12. Поняття інформації, основні принципи інформаційних відносин в Україні.
13. Загальна характеристика виборчої системи та її принципи.
14. Відповідальність за порушення законодавства про референдуми.
15. Конституційна система державних органів України.
16. Верховна Рада України в механізмі державної влади.
17. Законодавчий процес та інші парламентські процедури.
18. Організація і порядок роботи парламенту України.
19. Конституційно-правовий статус депутата в Україні.
20. Уповноважений Верховної Ради з прав людини в механізмі забезпечення прав особи.
21. Президент України – глава Української держави.
22. Система органів державної виконавчої влади.
23. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції.
24. Основні засади здійснення правосуддя в Україні.
25. Конституційний статус органів суду і прокуратури.
26. Поняття, принципи та форми територіального устрою України.

27. Система та принципи місцевого самоврядування в Україні.
28. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження.
29. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.
30. Конституційно-правовий статус державної виконавчої влади на місцях.
31. Гарантії діяльності Уповноваженого ВР з прав людини.
32. Особливості правового статусу депутата місцевої ради.
33. Функції парламенту України.
34. Основні форми безпосередньої демократії в Україні.
35. Поняття виборчої системи і виборчого права в Україні.
36. Конституційно-правовий статус засобів масової інформації.
37. Конституційні засади громадянського суспільства в Україні.
38. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Тематика курсових робіт (контрольно-модульних завдань), що належать до II розділу:

1. Класифікація конституційно-правових норм за різними ознаками.
2. Поняття та класифікація конституційно-правових інститутів.
3. Визначення поняття конституційно-правових відносин, їх структура та особливості.
4. Загальна характеристика юридичних властивостей Конституції України.
5. Способи тлумачення Конституції України та реалізації її конституційних норм.
6. Реалізація конституційного принципу народного суверенітету і поділу влади в Україні.
7. Процедура провадження справ щодо громадянства в Україні.
8. Характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні.

9. Специфіка основних політичних прав громадян в Україні.
10. Аналіз основних економічних, соціальних і культурних прав людини і громадянина в Україні.
11. Специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні.
12. Обмеження прав людини і громадянина в умовах надзвичайного стану в Україні.
13. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
14. Аналіз прав національних меншин в Україні.
15. Роль Конституції України, конституційного законодавства у формуванні в Україні громадянського суспільства.
16. Характеристика основних чинників, заважаючи розвитку громадянського суспільства.
17. Єдність процесів становлення в Україні правової держави і формування дієздатного громадянського суспільства.

При виконанні курсових робіт студентам *рекомендується для використання наступна базова та допоміжна література:*

Базова

1. Барчук В. Права людини як головний об'єкт національної безпеки України / В. Барчук. // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 4. – С. 82-84.
2. Тодика Ю. М. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ю. М. Тодика – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2002. – 544 с.
3. Грицкевич С. Екологічні права в системі конституційних прав людини і громадянина // Право України. – 2001. - № 8.
4. Буроменський М. В. Міжнародний захист прав людини та права біженців: Навч. посіб. / М. В. Буроменський. – К.: Ваіте, 2002. – 160 с.

5. Вільдхабер Л. Місце Європейського Суду з прав людини у європейському конституційному контексті / Л. Вільдхабер. // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. - № 1. – С. 56-59.
6. Всеобщая декларация прав человека: Офиц. Текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.
7. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. Зб. / Відпов. Ред.. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.
8. Витрук Н. В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процес: Учеб. пособие / Н. В. Витрук. – М.: Закон и право: ЮНИТИ, 1998. – 383 с.
9. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко. // Вісн. Одеського ін.-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.
10. Євграфов П. Захист прав і свобод є найважливішим обов'язком держави перед людиною / П. Євграфов. // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 4. – С. 102.
11. Европейская Социальная Хартия: Истоки, механизм действия и воплощение в жизнь / Пер. с англ. А. Мельниковой. – М.: Право на жизнь и гражданское достоинство, 1995.
12. Загоруй И. С. Система конституционных гарантий защиты прав и свобод человека и гражданина в Украине / И. С. Загоруй. // Вісн. Луганського ін-ту внутр. справ МВС України.
13. Захист прав і свобод громадянина у Конституційному судочинстві // Юрид. вісн. України. – 1999. – 29 липня – 4 серпня. - № 30. – С. 1.
14. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
15. Шаповал В. Становлення конституціоналізму в Україні: проблеми теорії // Право України. – 1998. - № 5.

16. Тодыка Ю. Н. Конституционные основы формирования правовой культуры. – Х., 2001.
17. История буржуазного конституционализма XV11-XV111 веков. - М.: Наука, 1983. – 296 с.
18. Карташкин В. А. Права человека в международном и внутригосударственном праве / В. А. Карташкин. – М.: Ин-т гос-ва и права РАН, 1995.
19. Коваль Е. О некоторых пробелах в системе уголовно-правовой защиты конституционных прав граждан / Е. Коваль // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1999. - № 2. – С. 35.
20. Ткаченко Ю. В. Функції конституційної законності в демократичній правовій державі // Держава і право. – 2000. - № 8.
21. Козій Є. В. 50-річчя Загальної декларації прав людини і система міжнародного захисту прав людини / Є. В. Козій // Адвокат. – 1998. - № 4.
22. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. – № 4-5.
23. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
24. Кондрат'єв Ю. Я. Конституційні права і свободи людини і громадянина під захистом кримінального закону / Ю. Я. Кондрат'єв // Теорія та практика застосування чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства в сучасних умовах. – К., 2002. – С. 12-14.
25. Кушніренко О. Г., Слінько Т. М. Права і свободи людини і громадянина / О. Кушніренко, Т. Слінько. – Х., 2001.
26. Лукаш С. Ю. Політичний плюралізм як принцип конституційного ладу // Віче. – 1997. - № 7.
27. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. - № 8.

28. Кулага Е. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ / Е. Кулага // Підприємництво, господарство і право. – 2002. - № 12. – С. 92-96.
29. Летовская Е. Омбудсмен и права человека / Е. Летовская // Конституционное право: восточноевроп. обозрение. – 1995. - № 1.
30. Погорілко В., Федоренко В. Джерела права України (загальна теорія джерел конституційного права) // Вісник Академії правових наук України. – 2002. - № 1(28).
31. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. – Т. 2: Права людини у контексті поліцейської діяльності / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондрат'єв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. – К.: Ін Юре, 2005. – 1224 с.
32. Международные пакты о правах человека: Сб. док. – СПб.: Россия-Нева, 1993.
33. Международное сотрудничество в области прав человека: Документы и материалы / Редкол.: А. Л. Адамишин (отв. ред.), В. И. Бахмин, Ю. М. Колосов, И. В. Лебедев. – М.: Междунар. отношения, 1993.
34. Наливайко О. І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини / О. І. Наливайко. – Автореф. – дис. канд. юрид. наук. – К., 2002.
35. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.
36. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
37. Никитин А. Ф. Права человека: Хрестоматия по курсу / А. Ф. Никитин. – М.: Б. и., 1993.
38. Общая теория прав человека / Рук. авт. колл. и отв. ред. Е.А. Лукашева. – М.: НОРМА, 1996. – 510 с.
39. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.

40. Права и свободы личности: Международные документы и комментарии / Гл. ред. Н. И. Полежаева. – М.: Б. и., 1995.
41. Права и свободы народов в современных источниках международного права: Сб. док. / Сост.: Р. А. Тузмухамедов. – Казань: Книжный дом, 1995.
42. Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – К.: Юрінформ, 1992. – 200 с.
43. Сінкевич О. Щодо особливостей норм конституційного права України // Право України. – 2002. - № 11.
44. Пустовіт Ж. Поняття соціальних гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Ж. Пустовіт // Право України. – 2000. - № 3. – С. 28-30.
45. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999. – С. 405.
46. Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
47. Тодика Ю. М. Конституційне право України як галузь права. – Х., 1995.
48. Тацій В. Утвердження і забезпечення прав та свобод людини – головний конституційний обов'язок демократичної, правової, соціальної держави / В. Тацій // Вісн. Академії правових наук України. – Х., 2000. - № 4 (23) – С. 3-18.
49. Тихий В. Захист конституційних прав і свобод Конституційним Судом України за зверненням фізичних та юридичних осіб / В. Тихий // Вісн. Конституційного Суду України. – 2001. - № 2. – С. 67.
50. Тодика Ю. М., Марцеляк О. Інститут омбудсмена: світові моделі і досвід / Ю. М. Тодика, О. Марцеляк // Вісн. Академії правових наук України. – 1998. - № 2.
51. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества. – Х., 2001.

52. Фабрициус Ф. Права человека и Европейская политика: Политико-правовое положение трудящихся в Европейском сообществе / Ф. Фабрициус. – М.: Изд-во МГУ, 1995.
53. Хальота А. Щодо захисту конституційних прав шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради з прав людини / А. Хальота // Право України. – 2000. - № 3. – С. 31-33.
54. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
55. Хальота А. Класифікація особистих прав і свобод людини та громадянина // Право України. – 2000. - № 8.
56. Шишкин В. І. Судові системи країн світу: Навч. посіб.: У 3 кн. / В. І. Шишкин. – К.: Юрінком Інтер, 2001-2002.
57. Энтин М. Л. Международные гарантии прав человека: практика Совета Европы / М. Л. Энтин. – М.: Междунар. отношения, 1992.
58. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
59. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 1997.

Допоміжна

1. Бенеш Э. Демократия сегодня и завтра / Э. Бенеш // Вопросы философии. – 1993. - № 1, № 3.
2. Турен А. Тернистый шлях демократії / А. Турен // Кур'єр ЮНЕСКО. – 1990. - № 10.
3. Конончук С., Ярош О. Розвиток демократії в Україні: 1999 рік / С. Конончук, О. Ярош. – Київ, 2000. – С. 87-92.
4. Конституция Союза Демократий (Проект) // Кентавр. – 1992. - № 7-8. – С. 40-52.
5. Базів В.А. Політичні партії в незалежній Україні: генеза і типологія / В. А. Базів. – Львів, 1999.
6. Кіс Т. І. Вибірчі системи та їх політичні наслідки / Т. І. Кіс // Нова політика. – 1996. - № 2.

7. Громадянське суспільство як здійснення свободи. Центрально-східно-європейський досвід: Збірник наук. праць / За ред. А. Карася. – Львів. 1999.

Студентам для наукової творчості пропонується така *методика виконання курсових робіт*:

До *загальних* методів належать такі: 1) загально – філософський метод, що дає змогу співвіднести закономірності розвитку держави і права з найбільш загальними законами природи і суспільства; 2) діалектичний метод, який полягає у вивченні державно-політичних явищ у їх розвитку та взаємозв'язку між собою та з іншими явищами суспільної реальності; 3) метод системного аналізу, що дає можливість з'ясувати структуру досліджуваних явищ і взаємозв'язок її елементів. До *специфічних* методів належать: 1) метод порівняльного аналізу, необхідний для того, щоб виявити загальні та особливі елементи державного устрою, тотожність і відмінності між політико-правовими інститутами для порівняння позитивного правового досвіду інших країн і виявлення їх сильних і слабких сторін, а також виробити рекомендації з удосконалення законодавства; 2) формально-логічний метод, використання якого дає змогу чітко та несуперечливо визначити значення спеціальних юридичних термінів, які стосуються інститутів демократії та прав людини; 3) історико-порівняльний метод, що дає можливість з'ясувати, як еволюціонували демократичні інститути в різні історичні епохи, за різних політичних та соціально-економічних умов на прикладі багатьох країн; 4) метод конкретно-правового аналізу зумовлений тим, що деякі конституційно-правові інститути мають у різних демократичних державах аналогічні риси, у такому разі зазначений метод використовується для ілюстрування загальних закономірностей; 5) метод абстрагування використовується для одержання узагальнених уявлень про демократичну державу і права людини, зокрема, за його допомогою виділяються суттєві риси досліджуваних явищ, відкидається випадкове, поодинокі та нехарактерне.

Захист курсових робіт за пропонованою тематикою здійснюється при проведенні практичних занять. У ході захисту курсових робіт студентам

потрібно мати необхідні знання щодо відповіді на наступний *перелік контрольних питань*: 1. Дайте визначення поняття конституційного права. 2. У чому полягає основне завдання курсу? 3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу? 4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом? 5. Які основні методи конституційно-правового регулювання? 6. У чому специфіка конституційно-правових норм? 7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками. 8. Дайте поняття конституційно-правового інституту та класифікацію цих інститутів. 9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України». 10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості. 11. Які основні джерела конституційного права України? 12. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 13. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 14. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 15. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику. 16. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 17. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 18. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. 19. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 20. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану? 21. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина? 22. Які основні обов'язки людини і громадянина?

Для того, щоб набрати максимальну кількість балів за індивідуальну та самостійну роботу необхідно: написати реферат (1*30= 30 б.) та виконати контрольно-модульне завдання (1*16= 16 б.).

Шкала оцінювання:

90-100 балів – відмінно (А);

75-89 балів - добре (ВС);

60-74 балів - задовільно (DE);

35-59 балів - незадовільно з можливістю повторного складання;

1-34 балів - незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Міністерство освіти і науки України

Державний вищий навчальний заклад

«Донбаський державний педагогічний університет»

Кафедра філософії, соціально-політичних і правових наук

**ПАКЕТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ
ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ**

із навчальної дисципліни

Основи конституційного права України

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки бакалаврів

(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта

(шифр і назва спеціальності)

Розробники:

д. ф. н., професор Мозговий Л. І.,

к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є.,

к. ф. н., асистент Ковнеров О. О.

Контрольні питання за кожною темою навчальної дисципліни відповідно до робочої програми:

Змістовний модуль I. Конституційне право – провідна галузь права України.

Тема 1.1. Поняття конституційного права як галузі права.

1. Дайте визначення поняття конституційного права. 2. У чому полягає основне завдання курсу? 3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу? 4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом? 5. Які основні методи конституційно-правового регулювання? 6. У чому специфіка конституційно-правових норм? 7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками. 8. Дайте поняття конституційно-правового інституту і класифікацію цих інститутів. 9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України». 10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості. 11. Які основні джерела конституційного права України?

Змістовний модуль II. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Тема 2.1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура.

1. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 2. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 3. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 4. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику.

Тема 2.2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

1. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 2. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 3. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина.

4. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 5. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану?

Тема 2.3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина.

1. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина?
2. Які основні обов'язки людини і громадянина?

Перелік тем рефератів:

1. Загальна характеристика джерел конституційного права України.
2. Функції, принципи та юридичні властивості Конституції України.
3. Засади конституційного ладу України.
4. Підстави і форми набуття та припинення громадянства України.
5. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.
6. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні.
7. Права людини в умовах надзвичайного стану в Україні.
8. Механізм та гарантії реалізації прав національних меншин в Україні.
9. Конституційно-правові передумови становлення в Україні громадянського суспільства.
10. Конституційно-правовий статус політичних партій та громадських організацій в Україні.
11. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні.
12. Поняття інформації, основні принципи інформаційних відносин в Україні.
13. Загальна характеристика виборчої системи та її принципи.
14. Відповідальність за порушення законодавства про референдуми.
15. Конституційна система державних органів України.
16. Верховна Рада України в механізмі державної влади.
17. Законодавчий процес та інші парламентські процедури.
18. Організація і порядок роботи парламенту України.
19. Конституційно-правовий статус депутата в Україні.
20. Уповноважений Верховної Ради з прав людини в механізмі забезпечення прав особи.
21. Президент України – глава Української держави.
22. Система органів державної виконавчої влади.

23. Конституційний Суд України як єдиний орган конституційної юрисдикції.
24. Основні засади здійснення правосуддя в Україні.
25. Конституційний статус органів суду і прокуратури.
26. Поняття, принципи та форми територіального устрою України.
27. Система та принципи місцевого самоврядування в Україні.
28. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження.
29. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.
30. Конституційно-правовий статус державної виконавчої влади на місцях.
31. Гарантії діяльності Уповноваженого ВР з прав людини.
32. Особливості правового статусу депутата місцевої ради.
33. Функції парламенту України.
34. Основні форми безпосередньої демократії в Україні.
35. Поняття виборчої системи і виборчого права в Україні.
36. Конституційно-правовий статус засобів масової інформації.
37. Конституційні засади громадянського суспільства в Україні.
38. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Завдання для контрольних робіт, що дозволяють визначити засвоєння окремих тем навчальної дисципліни:

1. Класифікація конституційно-правових норм за різними ознаками.
2. Поняття та класифікація конституційно-правових інститутів.
3. Визначення поняття конституційно-правових відносин, їх структура та особливості.
4. Загальна характеристика юридичних властивостей Конституції України.
5. Способи тлумачення Конституції України та реалізації її конституційних норм.
6. Реалізація конституційного принципу народного суверенітету і поділу влади в Україні.
7. Процедура провадження справ щодо громадянства в Україні.

8. Характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні.
9. Специфіка основних політичних прав громадян в Україні.
10. Аналіз основних економічних, соціальних і культурних прав людини і громадянина в Україні.
11. Специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні.
12. Обмеження прав людини і громадянина в умовах надзвичайного стану в Україні.
13. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
14. Аналіз прав національних меншин в Україні.
15. Роль Конституції України, конституційного законодавства у формуванні в Україні громадянського суспільства.
16. Характеристика основних чинників, заважаючи розвитку громадянського суспільства.
17. Єдність процесів становлення в Україні правової держави і формування дієздатного громадянського суспільства.

ВАРІАНТИ ВИДІВ ЗАВДАНЬ

для підсумкового контролю знань студентів з навчальної дисципліни

«Основи конституційного права України»

ВАРІАНТ 1.

1. У чому полягає мета курсу?
2. Визначити предмет навчальної дисципліни.

ВАРІАНТ 2.

1. Визначити завдання курсу.
2. Що розуміється під об'єктом курсу?

ВАРІАНТ 3.

1. Визначити суб'єкт навчальної дисципліни.
2. Назвати класифікацію основних джерел курсу.

ВАРІАНТ 4.

1. Які загальні наукові методи використовуються у цьому курсі?
2. У чому полягає специфіка предмету конституційного права?

ВАРІАНТ 5.

1. Дати визначення поняття «конституційне право».
2. Назвати якісні характеристики держави.

ВАРІАНТ 6.

1. Визначити поняття «конституційно-правові норми».
2. Які Ви знаєте елементи конституційно-правових норм?

ВАРІАНТ 7.

1. Показати класифікацію конституційно-правових норм за ознаками.
2. У чому полягає сутність конституційно-правових норм за змістом?

ВАРІАНТ 8.

1. Дати загальну характеристику конституційно-правових норм за юридичною силою.
2. У чому полягає сутність конституційно-правових норм за призначенням у механізмі правового регулювання?

ВАРІАНТ 9.

1. Дати загальну характеристику конституційно-правових норм за терміном дії.
2. У чому полягає сутність конституційно-правових норм за територією дії?

ВАРІАНТ 10.

1. Дати загальну характеристику конституційно-правових норм за характером приписів.
2. У чому полягає сутність конституційно-правових норм за характером втілених приписів?

ВАРІАНТ 11.

1. Назвіть конституційно-правові норми за функціональною спрямованістю.
2. Визначити сутність установчих, забезпечувальних, декларативних, дефінітивних, колізійних та оперативних норм.

ВАРІАНТ 12.

1. Дайте визначення поняття «конституційно-правові інститути».
2. Що входить до складу конституційно-правових інститутів?

ВАРІАНТ 13.

1. Надати характеристику видів конституційно-правових інститутів.
2. Як ви розумієте поняття «система конституційного права України»?

ВАРІАНТ 14.

1. З яких конституційно-правових інститутів складається система галузі конституційного права України?
2. У чому полягає взаємозв'язок системи галузі конституційного права України та структури Конституції України?

ВАРІАНТ 15.

1. Визначити поняття «конституційно-правові відносини».
2. У чому виявляється специфіка конституційно-правових відносин?

ВАРІАНТ 16.

1. Назвіть види конституційно-правових відносин за строком дії, цільовим призначенням.
2. Суб'єкти та об'єкти конституційно-правових відносин.

ВАРІАНТ 17.

1. Надати визначення поняття «юридичний факт», що має велике значення для практики конституційно-правового регулювання суспільних зв'язків?
2. Класифікація юридичних фактів за різними ознаками.

ВАРІАНТ 18.

1. Дайте характеристику юридичних фактів, як дії та події.
2. Різновиди джерел конституційного права України.

ВАРІАНТ 19.

1. Наведіть приклади системних правових актів, які є джерелами конституційного права України.
2. Охарактеризуйте основне джерело конституційного права України.

ВАРІАНТ 20.

1. Що таке правовий статус особи?
2. Види правового статусу особи згідно до конституційного права України.

ВАРІАНТ 21.

1. Назвіть елементи структури конституційного статусу особи в Україні.
2. Визначити відмінність між поняттями «право» і «свобода».

ВАРІАНТ 22.

1. Ознаки конституційно-правового статусу особи в Україні.
2. Які інститути громадянського суспільства виникли в Україні за роки незалежності?

ВАРІАНТ 23.

1. Дайте перелік основних взаємопов'язаних тенденцій, характерних для сучасного конституційно-правового регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Загальна характеристика принципів конституційно-правового статусу особи в Україні.

ВАРІАНТ 24.

1. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.
2. Характеристика особистих прав і свобод людини і громадянина.

ВАРІАНТ 25.

1. Поясніть зміст політичних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Надайте загальну характеристику економічних, соціальних і культурних прав, які пов'язані з діяльністю людини в Україні.

ВАРІАНТ 26.

1. У чому визначається конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні?
2. Відмінності між поняттями «іноземець» та «біженець».

ВАРІАНТ 27.

1. У яких міжнародних нормативно-правових актах декларуються можливі обмеження прав людини і громадянина (Загальна декларація прав людини п. 2 ст. 29; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, ст. 19).
2. Конституційні підстави для обмеження прав людини і громадянина в Україні (ЗУ «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р.).

ВАРІАНТ 28.

1. Яким чином визначаються конституційні гарантії, передбачені Основним Законом України.
2. Дайте загальну характеристику економічних, політичних та юридичних гарантій конституційних прав особи.

ВАРІАНТ 29.

1. Правосуддя, як найефективніша гарантія прав і свобод людини і громадянина.
2. Юридична відповідальність влади дієва гарантія прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ВАРІАНТ 30.

1. Конституційні обов'язки людини і громадянина - складова частина правового статусу особи.
2. Ваше розуміння того, що обов'язок додержуватися Конституції і законів України – один із найважливіших обов'язків людини і громадянина.

ТЕСТ 1

1. Предмет правового регулювання курсу пов'язаний з:

- а) регламентацією політико-правових відносин по реалізації державно-владних функцій;
- б) обмеженням державного свавілля;
- в) взаємовідносинами з різними міжнародними організаціями;
- г) забезпеченням прав і свобод людини і громадянина.

2. До якісних характеристик держави, виходячи з основних принципів визначаючих устрій держави і суспільства належать:

- а) суверенітет, форми державного устрою та належність влади народові;
- б) методи науки конституційного права;
- в) проблема прав людини і громадянина на сучасному етапі;
- г) політична, економічна, ідеологічна багатоманітність та суб'єкти державної влади.

3. До системи правових актів, які є джерелами конституційного права України відносимо такі:

- а) Конституція України;

- б) різні кодифікаційні акти законодавства України;
- в) об'єктивні та суб'єктивні чинники конституційного права;
- г) Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України.

4. Основними видами джерел конституційного права в світі є:

- а) нормативно-правові акти;
- б) правовий статус людини і громадянина;
- в) судові процедури, правові звичаї.

5. Конституційно-правові норми класифікуються за:

- а) змістом та юридичною силою;
- б) належністю до однієї з гілок влади;
- в) можливістю розширення кола основних прав і свобод особи;
- г) територією, характером втілення приписів та терміном дії.

6. Навчальна дисципліна вирішує такі завдання:

- а) проникнення в сутність та призначення відповідної галузі права та розкриття основоположних політико-правових принципів галузі;
- б) визначення двосторонніх зв'язків людини і держави;
- в) створення умов для реалізації прав і свобод людини і громадянина;
- г) розкриття тенденцій розвитку конституційного права України в цілому і його конституційних інститутів.

ТЕСТ 2

1. Правовий статус людини і громадянина визначається як:

- а) юридично закріплене становище особи в державі й суспільстві;
- б) процедура поновлення громадянства;
- в) наявність законних підстав для спілкування громадян;

2. Види правового статусу людини і громадянина розподіляються на:

- а) загальний, або конституційний статус людини і громадянина;
- б) демократичний, політичний, обмежений;
- в) індивідуальний статус, який характеризує стать, вік, сімейний стан тощо.

3. До структури конституційного статусу особи в Україні належать:

- а) громадянство;
- б) повноваження вищих органів держави;

в) правосуб'єктність, яка включає в себе правоздатність і дієздатність;

4. До основних структурних елементів правового статусу особи належать:

а) конституційні права і свободи;

б) юридична рівність громадян;

в) конституційний обов'язок.

5. До тенденцій конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина належать:

а) розширення каталогу основних прав і свобод людини і громадянина;

б) відмова від тотального контролю влади над суспільством, невтручання або обмежене втручання у поза політичні сфери, насамперед в економіку;

в) оновлення конституційних норм про права і обов'язки громадян.

6. До принципів конституційно-правового статусу особи належать:

а) принцип належності людині основних прав і свобод від народження і їх невідчужуваність;

б) принцип проголошення рівноправності, надання всім громадянам юридично однакового правового становища;

в) принцип загальності конституційних прав, свобод і обов'язків;

г) принцип поєднання індивідуальних інтересів особи з інтересами інших осіб, держави і суспільства.

7. Критерії класифікації прав і свобод людини і громадянина:

а) залежно від суб'єктів поділяються на права і свободи людини і права та свободи громадянина;

б) залежно від ролі різних гілок влади в управлінні державою;

в) залежно від спільності цілей, шляхів і завдань розвитку суспільства;

г) залежно від виду суб'єктів вони поділяються на індивідуальні і колективні.

8. До особистих прав і свобод громадян належать:

а) право на життя та повагу до гідності людини;

б) право на отримання подвійного громадянства;

в) право на втручання в особисте життя інших осіб;

г) право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

9. До політичних прав і свобод громадян належать:

- а) право на мирні збори, мітинги, походи і демонстрації;
- б) право на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;
- в) право на відмову від участі у виборах, референдумах;
- г) право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.

10. До економічних, соціальних і культурних прав громадян належать:

- а) право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю;
- б) право на порушення прав найманих осіб;
- в) право на встановлення обмежень щодо медичної допомоги окремих осіб;
- г) право на працю та страйк.

ТЕСТ 3.

1. Правовий статус іноземців і біженців регламентується такими законами України, як:

- а) ЗУ «Про правовий статус іноземців» від 4 лютого 1994 р.;
- б) ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1991 р.;
- в) ЗУ «Про санітарне та епідеміологічне благополуччя населення» (1994 р.);
- г) ЗУ «Про правовий статус біженців» від 21 червня 2001 р.

2. Обмеження прав людини і громадянина в умовах надзвичайного стану регулюється такими нормативно-правовими актами, як:

- а) Загальна декларація прав людини;
- б) ЗУ «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р.;
- в) ЗУ «Про громадянство України» від 18 квітня 2001 р.;
- г) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

3. Гарантії конституційних прав особи в Україні поділяються на:

- а) економічні;
- б) культурні;
- в) екологічні;
- г) політичні та юридичні.

4. До конституційних обов'язків людини і громадянина відносять:

- а) обов'язок додержуватися Конституції і законів України ;
- б) обов'язок охорони культурної спадщини;

- в) обов'язок піклуватися про дітей та непрацездатних батьків;
- г) обов'язок сплачувати податки і збори.

Критерії оцінювання відповідей на контрольні завдання

Контрольні завдання мають два теоретичні питання. Кожне питання оцінюється від 1 до 5 балів.

Відсутність відповіді не оцінюється взагалі.

1 бал виставляється, якщо є визначення головного питання, але воно не розкрито і не пояснене.

2 бали виставляються за відповідь, у якій не виявлено розуміння основного змісту навчального матеріалу або в якій допущено кілька суттєвих помилок.

3 бали виставляється за повну відповідь, у якій допущено суттєву помилку, або відповідь неповна, нелогічна.

4 балами оцінюється повна і правильна відповідь на підставі вивчених теорій, правил тощо, матеріал викладено в певній логічній послідовності, водночас виявлено два-три несуттєві помилки.

5 балів виставляється за правильну і повну відповідь, у якій наведені приклади для пояснення теоретичних положень, принципів тощо, є особистий погляд, аргументований і підкріплений науковими теоріями.

Кожен тест оцінюється 3 балами.

Максимальна кількість балів за виконання одного з варіантів контрольних завдань дорівнює 25. Оцінка за контрольні завдання виставляється за такою градацією:

15 - 18 балів дорівнює оцінці «задовільно»;

19 - 22 бали дорівнює оцінці «добре»;

23 - 25 балів дорівнює оцінці «відмінно»;

менше 15 балів дорівнює оцінці «незадовільно».

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

ДИДАКТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

із навчальної дисципліни

Основи конституційного права України
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки бакалаврів
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Укладачі:

д. ф. н., професор Мозговий Л. І.,

к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є.,

к. ф. н., асистент Ковнеров О. О.

**Зміст самостійної роботи студентів із навчальної дисципліни
«Основи конституційного права України»**

№ теми	Завдання	Література	Форма контролю
Тема 1.	Підготовка до практичного заняття «Поняття конституційного права як галузі права»	2, 9, 15, 16, 32, 34, 38, 47, 51.	Поточне тестування та опитування
Тема 2.	Підготовка до практичного заняття «Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура»	1, 5, 6, 10, 14, 22, 27, 43, 45, 53.	Поточне тестування та опитування
Тема 3.	Підготовка до практичного заняття «Система конституційних прав та свобод людини і громадянина»	4, 13, 25, 35, 48, 55, 56, 58.	Поточне тестування та опитування
Тема 4.	Підготовка до практичного заняття «Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина»	3, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 24, 28, 29, 32, 39, 44, 54.	Поточне тестування та опитування

**Методичні рекомендації щодо самостійного вивчення
навчальної дисципліни «Основи конституційного права України»**

Становлення України як суверенної правової держави потребує вивчення широкого кола державно-правових проблем з урахуванням вітчизняного державотворення і зарубіжного досвіду регулювання конституційно-правових відносин. В умовах становлення в Україні конституціоналізму на основі загальнолюдських цінностей особливим предметом вивчення навчальної дисципліни конституційного права є аналіз сутності, принципів, функцій Конституції, механізму її прийняття та зміни, ролі конституційного законодавства у демократизації суспільних відносин в Україні, у формуванні правової держави і громадянського суспільства.

Сукупність теоретичних висновків і положень із зазначених проблем становить перший змістовний модуль науково-методичної розробки, який

має назву «Конституційне право – провідна галузь права України». Цей модуль займає перше місце в нашій розробці, оскільки без аналізу проблем, які розглядаються в ній, неможливо зрозуміти роль та призначення конституційного права як галузі, його функції, завдання, роль відповідних конституційно-правових інститутів у регулюванні суспільних відносин і становленні правової держави.

Самостійним і досить актуальним є другий змістовний модуль навчальної дисципліни конституційного права України, присвячений основам правового статусу людини і громадянина, який включає в себе цілісний комплекс теоретичних положень, висновків і концепцій щодо громадянства України, класифікації основних прав і свобод громадян, тенденцій їх конституційного регулювання на сучасному етапі, характеристики основних обов'язків. У межах цього змістовного модулю навчальної дисципліни вивчаються правові проблеми статусу іноземців, осіб без громадянства, національних меншин, біженців, реалізації обов'язків громадян.

Навчальна дисципліна «Основи конституційного права України» висвітлює найбільш актуальні проблеми конституціоналізму, державотворення, правового статусу людини і громадянина, конституційного ладу, організації і функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування тощо. Тому важливим етапом у вивченні цього курсу є проведення наукових досліджень, зокрема, виконання курсових робіт студентами вищого навчального закладу.

Мета й завдання виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України»

Метою виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» є узагальнення та висвітлення з наукових позицій основних закономірностей й тенденцій конституційного регулювання суспільних відносин у державі, становлення конституціоналізму, конституційної законності, формулювання понятійного апарату, наукових категорій, що застосовуються чинним конституційно-

правовим законодавством, а також узагальнення і висвітлення ролі, функцій та призначення конституційно-правових інститутів.

Основними завданнями при виконанні самостійної роботи з дисципліни «Основи конституційного права України» є: а) розкриття основ конституційного ладу і його захисту; б) закріплення конституційно-правового суверенітету українського народу, політичного та ідеологічного плюралізму, народовладдя, конституційної відповідальності, поділу влади і взаємодії владних структур; в) закріплення верховенства права; г) роз'яснення положень верховенства Конституції України, прямої дії конституційних норм, підстави дії на території України міжнародних договорів, конституційно-правових основ проведення мовної політики тощо.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти у ході виконання самостійної роботи повинні:

знати : визначення поняття конституційного права, предмету і методу правового регулювання, пов'язаного з регламентацією політико-правових відносин щодо реалізації державно-владних функцій, забезпеченню прав і свобод людини і громадянина; специфіку цієї галузі права, що проявляється в усіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, соціальній, духовній; загальні засади, що регулюють основоположні суспільні відносини, які визначають устрій держави і суспільства; права, свободи і обов'язки людини і громадянина; форми безпосередньої демократії; систему органів державної влади і місцевого самоврядування.

уміти : продемонструвати сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи; визначити основи конституційного ладу України; надати пояснення щодо розуміння статусу людини і громадянина, територіального устрою держави; провідних напрямів та шляхів реформування законодавчої системи України; показати трансформацію цілей і функцій сучасної держави щодо демократизації суспільства та механізму забезпечення захисту конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян України.

Методичні підходи щодо виконання самостійної роботи студентів з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України»:

До *загальних* методів виконання самостійної роботи належать такі:

1) загально – філософський метод, що дає змогу співвіднести закономірності розвитку держави і права з найбільш загальними законами природи і суспільства; 2) діалектичний метод, який полягає у вивченні державно-політичних явищ у їх розвитку та взаємозв'язку між собою та з іншими явищами суспільної реальності; 3) метод системного аналізу, що дає можливість з'ясувати структуру досліджуваних явищ і взаємозв'язок її елементів. До *специфічних* методів належать: 1) метод порівняльного аналізу, необхідний для того, щоб виявити загальні та особливі елементи державного устрою, тотожність і відмінності між політико-правовими інститутами для порівняння позитивного правового досвіду інших країн і виявлення їх сильних і слабких сторін, а також виробити рекомендації з удосконалення законодавства; 2) формально-логічний метод, використання якого дає змогу чітко та несуперечливо визначити значення спеціальних юридичних термінів, які стосуються інститутів демократії та прав людини; 3) історико-порівняльний метод, що дає можливість з'ясувати, як еволюціонували демократичні інститути в різні історичні епохи, за різних політичних та соціально-економічних умов на прикладі багатьох країн; 4) метод конкретно-правового аналізу зумовлений тим, що деякі конституційно-правові інститути мають у різних демократичних державах аналогічні риси, у такому разі зазначений метод використовується для ілюстрування загальних закономірностей; 5) метод абстрагування використовується для одержання узагальнених уявлень про демократичну державу і права людини, зокрема, за його допомогою виділяються суттєві риси досліджуваних явищ, відкидається випадкове, поодиноке та нехарактерне.

У якості методичного підґрунтя при виконанні самостійної роботи, студентам пропонується короткий зміст за тематикою курсу «Основи конституційного права України», перелік питань для самостійного вивчення

та самоконтролю, тести для поточного контролю, а також рекомендована базова і допоміжна література для відповідної теми.

Змістовний модуль I. Конституційне право – провідна галузь права

України.

Тема 1.1. Поняття конституційного права як галузі права.

План занять (навчальні питання):

1. Поняття конституційного права як галузі права.
2. Загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів та конституційно-правових відносин.
3. Система та джерела конституційного права України.

Література:

1. Костицький В. Конституція України 1996 року – модель української державності // Право України. – 2001. - № 8.
2. Кравченко В. В. Конституційне право України – К., 2002.
3. Медведчук В. Про теорію і практику конституційного процесу в Україні // Право України. – 1995. - № 8.
4. Основи конституційного права України / За ред. Академіка АПрН, проф. В. В. Копейчикова). – К., 1997.
5. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види і структура конституційно-правових норм // Право України. – 2001. - № 9.
6. Погорілко В., Федоренко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. – 2002. - № 3.
7. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.
8. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн. – К., 1997.

Основний зміст

Питання 1. Поняття конституційного права як галузі права (дається визначення поняття конституційного права, предмету і методу правового регулювання, специфіки предмету цієї галузі відносно норм, які регламентують відносини у сферах життєдіяльності суспільства тощо).

Питання 2. Загальна характеристика конституційно-правових норм, конституційно-правових інститутів та конституційно-правових відносин

(мова йде про те, що вивчення галузі права неможливе без з'ясування особливостей правових норм, конституційно-правових інститутів, конституційно-правових відносин. Зокрема, конституційно-правові норми досить різноманітні і мають свої специфічні риси. Для правильного їх застосування, виявлення властивостей необхідно провести їх класифікацію за такими ознаками: за змістом, юридичною силою, територією дії, характером втілення приписів, призначенням у механізмі правового регулювання, функціональною спрямованістю, терміном дії.

Для досягнення правового результату недостатньо наявності однієї правової норми, а необхідна їх сукупність для регулювання відповідної сфери суспільних відносин, тому норми будь-якої галузі права поділяються за правовими інститутами. А саме, до конституційно-правових інститутів відносять: основи конституційного ладу України, основи правового статусу людини і громадянина, виборче право, інститут референдуму, конституційний контроль, інститути парламентаризму, президента, територіального устрою, громадянства, місцевого самоврядування та ін.

Питання конституційно-правових відносин – одна із суттєвих проблем конституційного права, оскільки вияв їх характеру, змісту та специфіки допомагає відокремити конституційне право України від інших галузей права, розкрити його функціональне призначення, особливості регламентованих ним правових зв'язків. Змістом конституційно-правових відносин є юридичний зв'язок між суб'єктами у формі прав і обов'язків, передбачених відповідно правовою нормою конституційного права, тобто соціальна поведінка учасників цих відносин. Таким чином, специфіка конституційно-правових відносин виявляється в особливості механізму реалізації їх суб'єктами своїх прав і обов'язків.

Питання 3. Система та джерела конституційного права України (у цьому питанні надається загальна характеристика системі та джерелам конституційного права, зокрема, зазначається, що система галузі конституційного права України складається з найважливіших конституційно-

правових інститутів, яка тісно пов'язана зі структурою Конституції України, але між ними є відмінності, оскільки система галузі охоплює всю сукупність державно-правових норм, а система Конституції України лише частину цих норм, що виявляються в основному джерелі права України – Конституції України.

Джерела права прийнято розрізняти: а) за матеріальним змістом (матеріальні умови життя суспільства, система економічних зв'язків, форми власності тощо); б) за ідеальним змістом (правова свідомість); в) за юридичним змістом (різні форми – засоби вираження, об'єктивація правових норм). Тому під джерелами права в юридичному значенні розуміється форма вираження, об'єктивація державної волі.

Особливе місце серед джерел конституційного права України належить Конституції України, в якій закріплюються найбільш принципові державно-правові норми загального характеру. Джерелами конституційного права України є міжнародні договори. Система правових актів, які є джерелами конституційного права України, досить широка. Це Конституція України, Конституція АР Крим, закони, постанови ВР України, акти ВР АР Крим, декларації (насамперед Декларація про державний суверенітет України), Акт проголошення незалежності України, постанови КМ України, Ради міністрів АР Крим, акти місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, регламенти тощо.

Питання для самостійної роботи: 1. Дайте визначення поняття конституційного права. 2. У чому полягає основне завдання курсу? 3. Що є предметом і методом правового регулювання курсу? 4. Які основні сфери суспільних відносин регулюються конституційним правом? 5. Які основні методи конституційно-правового регулювання? 6. У чому специфіка конституційно-правових норм? 7. Дайте класифікацію конституційно-правових норм за різними ознаками. 8. Дайте поняття конституційно-правового інституту і класифікацію цих інститутів. 9. Розкрийте поняття «системи конституційного права України». 10. Дайте визначення поняття конституційно-правових відносин, покажіть їх структуру, особливості. 11. Які основні джерела конституційного права України?

ТЕСТ 1.

1. Предмет правового регулювання курсу пов'язаний з:

- а) регламентацією політико-правових відносин по реалізації державно-владних функцій;
- б) обмеженням державного свавілля;
- в) взаємовідносинами з різними міжнародними організаціями;
- г) забезпеченням прав і свобод людини і громадянина.

2. До якісних характеристик держави, виходячи з основних принципів визначаючих устрій держави і суспільства належать:

- а) суверенітет, форми державного устрою та належність влади народів;
- б) методи науки конституційного права;
- в) проблема прав людини і громадянина на сучасному етапі;
- г) політична, економічна, ідеологічна багатоманітність та суб'єкти державної влади.

3. До системи правових актів, які є джерелами конституційного права України відносимо такі:

- а) Конституція України;
- б) різні кодифікаційні акти законодавства України;
- в) об'єктивні та суб'єктивні чинники конституційного права;
- г) Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України.

4. Основними видами джерел конституційного права в світі є:

- а) нормативно-правові акти;
- б) правовий статус людини і громадянина;
- в) судові процедури, правові звичаї.

5. Конституційно-правові норми класифікуються за:

- а) змістом та юридичною силою;
- б) належністю до однієї з гілок влади;
- в) можливістю розширення кола основних прав і свобод особи;
- г) територією, характером втілення приписів та терміном дії.

6. Навчальна дисципліна вирішує такі завдання:

- а) проникнення в сутність та призначення відповідної галузі права та розкриття основоположних політико-правових принципів галузі;
- б) визначення двосторонніх зв'язків людини і держави;
- в) створення умов для реалізації прав і свобод людини і громадянина;
- г) розкриття тенденцій розвитку конституційного права України в цілому і його конституційних інститутів.

Змістовний модуль II. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Тема 2.1. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина та його структура.

План занять (навчальні питання)

1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина та його структура.
2. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина.
3. Принципи конституційно-правового статусу особи.

Література:

- 1.Тодыка Ю. Н. Конституционное право Украины: отрасль права, наука, учебная дисциплина. – Х., 1998.
- 2.Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К., 2003.
3. Козюбра М. Права і свободи людини у новій Конституції України / М. Козюбра // Вісн. Укр. центру прав людини. – 1996. - № 4-5.
4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України. – К., 2002.
5. Нерсесянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсесянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.

Основний зміст

Питання 1. Конституційно-правовий статус людини і громадянина та його структура (у цьому питанні дається визначення правового статусу, зазначаються види правового статусу, а саме, загальний, спеціальний,

індивідуальний, статус іноземців, осіб без громадянства, осіб з подвійним громадянством, галузеві правові статуси. Розглядається структура конституційного статусу особи в Україні утворююча такі елементи як: громадянство; правосуб'єктність; основні права, свободи, законні інтереси і обов'язки; правові принципи; гарантії правового статусу. Надається визначення поняттям конституційних прав і свобод; конституційного обов'язку та перелік характерних ознак конституційно-правового статусу особи в Україні).

Питання 2. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина (у ході розгляду другого питання увага студентів звертається на те, що для конституційно-правового регулювання основних прав і свобод людини і громадянина в Україні на сучасному етапі порівняно з минулим радянським етапом характерними є такі взаємопов'язані тенденції, зокрема: 1) розширення каталогу прав і свобод, закріплених на рівні Основного Закону; 2) новизна традиційних конституційних прав, свобод і обов'язків; 3) пріоритетність не соціально-економічних, як це було раніше, а громадянських і політичних прав і свобод; 4) орієнтація конституційно-правової регламентації правового статусу особи на міжнародні стандарти прав людини; 5) посилення гарантій основних громадянських і політичних прав і свобод і звуження гарантованості економічних, соціальних і культурних (духовних) прав; 6) звуження кола конституційних обов'язків; 7) посилення в цілому юридичних гарантій прав і свобод. Зазначеним тенденціям надається загальна характеристика).

Питання 3. Принципи конституційно-правового статусу особи: при вивченні цього питання показано, що одним із важливих елементів конституційно-правового статусу особи в Україні є його принципи, тобто засади, на основі яких здійснюються права, свободи та обов'язки особи і визначається місце особи в державі та суспільстві. Такими принципами є: 1) належність людині основних прав і свобод від народження і їх невідчужуваність; 2) відповідність правового статусу особи в Україні вимогам і стандартам, які на сьогодні склалися в міжнародному співтоваристві; 3) поєднання індивідуальних інтересів особи з інтересами інших осіб, держави і

суспільства; 4) загальність конституційних прав, свобод і обов'язків; 5) юридична рівність громадян України, їх рівноправність; 6) гарантованість конституційного статусу особи; 7) заборона незаконного обмеження конституційних прав і свобод громадян України; 8) принцип єдності прав і обов'язків; 9) гуманістична спрямованість основ правового статусу особи; 10) загальнодоступність основних прав і свобод людини і громадянина. (Надалі лектором дається характеристика кожного із вказаних принципів).

Питання для самостійної роботи: 1. Дайте визначення поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина і розкрийте його структуру. 2. Які характерні риси сучасного конституційно-правового статусу особи в Україні? 3. Які тенденції конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина в Україні? 4. Які є принципи конституційно-правового статусу особи? Дайте їх характеристику.

Тема 2.2. Система конституційних прав та свобод людини і громадянина.

План занять (навчальні питання)

1. Особисті права і свободи.
2. Політичні права і свободи.
3. Економічні, соціальні і культурні права.
4. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні.
5. Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану.

Література:

1. Конституція України – 1996 р.
2. Всеобщая декларация прав человека: Офиц. текст. – М.: Права человека, 1996. – 16 с.
3. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8.
4. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - № 7.

5. Права человека: Учебник / Отв. ред. Е. А. Лукашева. – М.: НОРМА – ИНФРА-М, 1999. – 573 с.
6. Нерсисянц В. С. Права человека в истории человечества и в современном мире / В. С. Нерсисянц. – М.: Юрид. лит., 1989.
7. Демиденко В. О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини в Україні на порозі ХХІ століття / В. О. Демиденко // Вісн. Одеського ін-ту внутр. справ. – 2001. - № 1. – С. 30-36.
8. Сташків Б. І. Конституційне право України: Навч. посібник. – Чернігів, 1999.

Основний зміст

Питання 1. Особисті права і свободи. В зазначеному питанні студенти знайомляться з особистими (громадянськими) правами і свободами, які є основою правового статусу особи, зокрема, правом на життя; на повагу до гідності; на свободу та особисту недоторканність; на недоторканість житла; на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; на невтручання в особисте та сімейне життя; на вільний вибір місця проживання; на свободу думки і слова; на свободу світогляду і віросповідання (с. 27-35 Конституції України).

Питання 2. Політичні права і свободи. У другому питанні дається визначення поняттю «політичні права і свободи» та зазначається, що ці права і свободи пов'язані з участю громадян в суспільному житті, в управлінні державою. Зокрема, розглядаються політичні права і свободи до яких належать: право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування; право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення (ст. 36-40 Конституції України).

Питання 3. Економічні, соціальні і культурні права. У цьому питанні визначаються економічні, соціальні і культурні права, які пов'язані з діяльністю людини в господарській сфері, її соціальними відносинами з суспільством, державою, колективами, іншими людьми, з діяльністю у сфері культури і духовного життя. До основних економічних, соціальних і культурних прав, що розглядаються у ході лекційних та практичних занять належать: право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; право на працю; на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів; право на відпочинок; на соціальний захист; на житло; на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї; на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди; право на освіту; свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості; право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41-54 Конституції України).

Питання 4. Конституційно-правовий статус іноземців і біженців в Україні. Для розуміння основ правового статусу іноземних громадян і біженців принципове значення має ст. 26 Конституції України. Більш детально правовий статус іноземців і біженців регламентується законами України «Про правовий статус іноземців» від 4 лютого 1994 р., «Про біженців» від 21 червня 2001 р. У ході розгляду студентами четвертого питання, дається визначення поняттям «іноземці», «біженці».

Питання 5. Обмеження прав людини і громадянина. Права людини в умовах надзвичайного стану. Користування конституційними правами і свободами людини і громадянина пов'язане з відповідальністю особи, з можливими обмеженнями, які визнаються мірою і межами свободи, встановленої правом, принципами гуманізму, солідарності, моральності. Розгляд зазначеного питання здійснюється у контексті Конституції України, Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р.

Питання для самостійної роботи: 1. Розкрийте основні особисті права і свободи людини і громадянина. 2. У чому специфіка основних політичних прав громадян? 3. Проаналізуйте основні економічні, соціальні і культурні права людини і громадянина. 4. У чому специфіка конституційно-правового статусу іноземців і біженців в Україні? 5. Які обмеження прав людини і громадянина можуть бути в умовах надзвичайного стану?

Тема 2.3. Гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина.

План занять (навчальні питання):

1. Засоби, методи та механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні.
2. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Література:

1. Грошевий Ю. М., Марочкін І. Є. Органи судової влади в Україні. – К., 1997
2. Дашковська О. Р. Принцип поділу влади як гарантія політичної свободи людини і громадянина // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відпов. ред. В. Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1998. – Вип. 36.
3. Князев В. Конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні // Право України. – 1998. - № 11.
4. Конституційне право України / За ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики. – К., 1999.
5. Петнянчин Л. І. Основні обов'язки людини і громадянина як самостійний конституційно-правовий інститут // Проблеми законності: Респ. міжвід. наук. зб. / Відповід. Ред.. В. Я. Тацій. – Х., 2000. – Вип. 44.
6. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини та громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
7. Рабінович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України. – Х., 2000.

Основний зміст

Питання 1. Засоби, методи та механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні (дається визначення поняття

«конституційні гарантії»; характеристика економічних, політичних та юридичних гарантій конституційних прав осіб, зокрема, правосуддя, як найбільш ефективної гарантії прав і свобод людини і громадянина. Увага студентів звертається на те, що до органів, які мають суттєві повноваження по забезпеченню прав і свобод людини і громадянина в Україні належать: Президент України, Кабінет Міністрів, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, суди загальної юрисдикції, органи прокуратури, Конституційний Суд України, місцеві державні адміністрації. Виходячи з зазначеного, у ході лекційного курсу та практичних занять визначаються засоби, методи і механізми реалізації конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Питання 2. Конституційні обов'язки людини і громадянина (у другому питанні розглядається зв'язок обов'язків, як складової частини правового статусу особи, що закріплені у розділі II Конституції України з правами та свободами людини і громадянина, а також з вимогами міжнародних актів. Зокрема, до конституційних обов'язків людини і громадянина належать: додержання Конституції і законів України; захист Вітчизни, незалежності і територіальної цілісності України, шанування її державних символів; не заподіювання шкоди природі і відшкодування завданих їй збитків; охорона культурної спадщини; набуття повної загальної середньої освіти; повага честі і гідності людей, не посягання на їхні права і свободи; піклування про дітей та непрацездатних батьків; сплата податків і зборів.

Питання для самостійної роботи: 1. Які гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина? 2. Які основні обов'язки людини і громадянина?

ТЕСТ 2.

1. Правовий статус людини і громадянина визначається як:

- а) юридично закріплене становище особи в державі й суспільстві;
- б) процедура поновлення громадянства;
- в) наявність законних підстав для спілкування громадян;

2. Види правового статусу людини і громадянина розподіляються на:

- а) загальний, або конституційний статус людини і громадянина;

- б) демократичний, політичний, обмежений;
- в) індивідуальний статус, який характеризує стать, вік, сімейний стан тощо.

3. До структури конституційного статусу особи в Україні належать:

- а) громадянство;
- б) повноваження вищих органів держави;
- в) правосуб'єктність, яка включає в себе правоздатність і дієздатність;

4. До основних структурних елементів правового статусу особи належать:

- а) конституційні права і свободи;
- б) юридична рівність громадян;
- в) конституційний обов'язок.

5. До тенденцій конституційно-правового регулювання основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина належать:

- а) розширення каталогу основних прав і свобод людини і громадянина;
- б) відмова від тотального контролю влади над суспільством, невтручання або обмежене втручання у поза політичні сфери, насамперед в економіку;
- в) оновлення конституційних норм про права і обов'язки громадян.

6. До принципів конституційно-правового статусу особи належать:

- а) принцип належності людині основних прав і свобод від народження і їх невідчужуваність;
- б) принцип проголошення рівноправності, надання всім громадянам юридично однакового правового становища;
- в) принцип загальності конституційних прав, свобод і обов'язків;
- г) принцип поєднання індивідуальних інтересів особи з інтересами інших осіб, держави і суспільства.

7. Критерії класифікації прав і свобод людини і громадянина:

- а) залежно від суб'єктів поділяються на права і свободи людини і права та свободи громадянина;
- б) залежно від ролі різних гілок влади в управлінні державою;
- в) залежно від спільності цілей, шляхів і завдань розвитку суспільства;
- г) залежно від виду суб'єктів вони поділяються на індивідуальні і колективні.

8. До особистих прав і свобод громадян належать:

- а) право на життя та повагу до гідності людини;

- б) право на отримання подвійного громадянства;
- в) право на втручання в особисте життя інших осіб;
- г) право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

9. До політичних прав і свобод громадян належать:

- а) право на мирні збори, мітинги, походи і демонстрації;
- б) право на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі;
- в) право на відмову від участі у виборах, референдумах;
- г) право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації.

10. До економічних, соціальних і культурних прав громадян належать:

- а) право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю;
- б) право на порушення прав найманих осіб;
- в) право на встановлення обмежень щодо медичної допомоги окремих осіб;
- г) право на працю та страйк.

ТЕСТ 3.

1. Правовий статус іноземців і біженців регламентується такими законами України, як:

- а) ЗУ «Про правовий статус іноземців» від 4 лютого 1994 р.;
- б) ЗУ «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» від 21 вересня 1991 р.;
- в) ЗУ «Про санітарне та епідеміологічне благополуччя населення» (1994 р.);
- г) ЗУ «Про правовий статус біженців» від 21 червня 2001 р.

2. Обмеження прав людини і громадянина в умовах надзвичайного стану регулюється такими нормативно-правовими актами, як:

- а) Загальна декларація прав людини;
- б) ЗУ «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16.03.2000 р.;
- в) ЗУ «Про громадянство України» від 18 квітня 2001 р.;
- г) Міжнародний пакт про громадянські і політичні права.

3. Гарантії конституційних прав особи в Україні поділяються на:

- а) економічні;
- б) культурні;
- в) екологічні;

г) політичні та юридичні.

4. До конституційних обов'язків людини і громадянина відносять:

а) обов'язок додержуватися Конституції і законів України ;

б) обов'язок охорони культурної спадщини;

в) обов'язок піклуватися про дітей та непрацездатних батьків;

г) обов'язок сплачувати податки і збори.

Міністерство освіти і науки України

**Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»**

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ
із навчальної дисципліни**

Основи конституційного права України

(шифр і назва навчальної дисципліни)

напряму підготовки бакалаврів

(шифр і назва напряму підготовки)

спеціальність 6.010102 початкова освіта
(шифр і назва спеціальності)

Розробники:

д. ф. н., професор Мозговий Л. І.,

к. ф. н., доцент Ковнеров О. Є.,

к. ф. н., асистент Ковнеров О. О.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» здійснюється у вигляді поточного контролю знань студентів та оцінювання самостійної роботи студентів відповідно до робочої навчальної програми.

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни «Основи конституційного права України» проводиться за такими формами:

- а) під час лекційних занять;
- б) під час практичних (семінарських) занять:
 - опитування або тестування знань студентів з теоретичного матеріалу;
 - оцінка виконання ситуаційних вправ та завдань під час заняття;
- в) за результатами виконання завдань самостійного опрацювання (індивідуальних завдань):
 - оцінка виконання домашніх завдань під час заняття;

- оцінка підготовки глосарію, презентацій;
- обговорення матеріалів рефератів під час практичних занять;
- обговорення матеріалів доповідей із поставленого проблемного питання, проведення дискусій, підведення резюме з цього питання під час практичного заняття.

Розподіл балів, що присвоюється студентам із розподілом за темами

Тема	Кількість год.	Аудиторні заняття		Самостійна робота	
		Max	Min	Max	Min
T1	4	7	5	11	4
T2	4	7	5	12	4
T3	4	7	5	12	4
T4	4	7	5	11	4
Разом	16	28	20	46	16

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань студентів у процесі *лекційного заняття* виставляється за такими критеріями:

- присутність студента на лекції, складання її конспекту та активна участь у процесі лекції.

Максимальна кількість балів при оцінювання знань студентів у процесі *практичного заняття* виставляється за такими критеріями:

- під час опитувань – за повну і ґрунтовну відповідь на задане запитання з теми заняття;
- під час тестування – за правильні відповіді на всі запитання тесту з теми заняття;
- у процесі виконання ситуаційних вправ і завдань – за запропонований правильний алгоритм (послідовність) виконання завдання; за знання теоретичних основ проблеми, порушеної в завданні; за володіння формулами та математичними методами, необхідними для виконання завдання; за отриманий правильний результат.

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань студентів у процесі *написання поточних проміжних контрольних робіт* виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні знань студентів у процесі *написання контрольних робіт* виставляється за правильні відповіді на всі питання роботи.

Максимальна кількість балів під час оцінювання знань студентів у процесі *контрольного заходу* виставляється за правильні відповіді на всі питання.

Максимальна кількість балів під час оцінюванні *рефератів та презентацій за визначеними темами* виставляється відповідно до критеріїв:

- за повноту та використання сучасних концепцій і джерел інформації (крім лекційного конспекту має бути ще не менше трьох джерел інформації);

- за оформлення роботи згідно з вимогами і наявність посилань на літературні джерела;

- за наявність змістовних висновків;

- за глибокі знання навчального матеріалу, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

У наслідок невиконання окремих критеріїв із тієї чи іншої форми контролю знань кількість балів, яка виставляється студентові, може бути знижена:

- за неповну відповідь – 0,5 бала;

- за кожну неправильну відповідь – 0,5 бала;

- за невчасне виконання індивідуальної роботи – 0,5 бала;

- за недостовірність поданої інформації – 0,5 бала;

- за недостатнє розкриття теми – 0,5 бала;

- за відсутність посилань на літературні джерела – 0,5 бала.

Результати поточного контролю знань студентів (кількість отриманих балів) обов'язково доводяться викладачем у кінці кожного заняття до відома всіх студентів і проставляються в «Журналі обліку поточної успішності та

відвідування занять студентів». Кількість балів за результатами оцінювання під час заняття записуються в стовпчик, у якому відмічається присутність студентів на занятті; кількість балів за результатами самостійної роботи (за виконання домашніх чи індивідуальних завдань) – у стовпчику поряд.

КРИТЕРІЇ ПЕРЕВЕДЕННЯ БАЛІВ У ДЕРЖАВНУ ОЦІНКУ

Фактична кількість балів, отримана студентом за результатами поточного контролю та підсумками контрольного заходу, переводиться в державну оцінку за такими критеріями:

A – оцінка «відмінно» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, наявного в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, уміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку й розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, уміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

BC – оцінка «добре» (89-75 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності;

DE – оцінка «задовільно» (60-74 балів) виставляється за посередні знання навчального матеріалу, недостатньо аргументовані відповіді, слабе застосування теоретичних положень під час виконання практичних завдань;

FX – оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання екзамену (26-59 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння застосувати теоретичні положення під час виконання практичних завдань;

F – оцінка «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням модуля (навчальної дисципліни) (0-25 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, невміння орієнтуватися під час виконання практичних завдань, незнання основних фундаментальних положень.

Сумарна підсумкова оцінка, яку студент може отримати за результатами семестрового контролю, складається з кількості балів, отриманих за результатами поточного контролю знань під час 1-2 семестру, та кількості балів, отриманих під час контрольного заходу.

Результати підсумкових заходів оцінюються за 100-бальною шкалою з подальшою трансформацією в державну оцінку відповідно до шкали оцінювання (національної та ECTS).

ГЛОСАРІЙ

Конституційне право – провідна галузь права України, що являє собою сукупність правових норм, які закріплюють і регулюють суспільні відносини, що забезпечують організаційну і функціональну єдність суспільства як цілісної соціальної системи, основи конституційного ладу України, статус людини і громадянина, територіальний устрій держави, форми безпосередньої демократії, систему органів державної влади і місцевого самоврядування.

Конституційно-правові норми – це встановлені або санкціоновані державою загальнообов'язкові правила поведінки, що регулюють суспільні відносини, які становлять предмет конституційного права.

Конституційно-правові інститути – це відповідна система норм конституційного права, що регулюють однорідні і взаємопов'язані суспільні відносини, які утворюють відносно самостійну групу.

Конституційно-правові відносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами конституційного права України, змістом яких є юридичний зв'язок між його суб'єктами у формі взаємних прав і обов'язків, передбачених відповідною нормою конституційного права.

Конституція України – це єдиний нормативно-правовий акт, який має особливий юридичний характер і з допомогою якого український народ виражає свою суверенну волю, утверджує основні засади устрою суспільства і держави, визначає систему і структуру державної влади та місцевого самоврядування, основи правового статусу особи, територіального устрою держави.

Преамбула – вступна частина Конституції, вона не має заголовка, в ній містяться найбільш принципові положення, ідейні мотиви, в яких зазначена головна мета прийняття Конституції.

Реалізація конституційних норм – це втілення приписів Конституції в правомірних діях громадян, юридичних осіб, державних органів, їх посадових осіб.

Громадянин – людина, яка ідентифікує себе з певною країною, що породжує в неї певні духовно-моральні почуття щодо встановлених у ній порядків, її історії й культури, а також наділена відповідним юридичним статусом, що є підставою для володіння певними правами (приміром, такими, як право на державне забезпечення й захист, виборче право, право на представництво інтересів в органах державної влади, свободу слова й асоціацій, право на житло, роботу, освіту, медичну й матеріальну допомогу, на захист безпеки і власності тощо).

Громадянське суспільство – сфера життєдіяльності спільноти й окремих людей поза межами офіційної регламентації з боку держави, не примусової людської асоціації. Громадянське суспільство формується там, де люди виявляють здатність дотримуватися принципів і цінностей соціальності без примусу з боку держави, створюють мережу добровільних об'єднань задля вираження, задоволення й захисту інтересів різних верств населення, формування цивілізованих відносин між усіма учасниками виробництва та обміну, пом'якшення зіткнення групових інтересів, продукування

«соціального капіталу». Розвинуте громадянське суспільство є важливою передумовою правової демократичної держави.

Механізм реалізації конституційних норм – це сукупність правових і інституційних елементів, з допомогою яких забезпечується на практиці втілення конституційних приписів.

Громадянство України – це постійний правовий зв'язок між фізичною особою і Українською державою, що проявляється у їх взаємних правах та обов'язках.

Припинення громадянства – це припинення постійного правового зв'язку особи з Українською державою.

Вихід з громадянства – це припинення громадянства за ініціативою особи.

Правовий статус – це юридично закріплене становище особи в державі й суспільстві.

Конституційні права і свободи – це закріплені в Конституції України і гарантовані державою можливості, які дають кожній людині і громадянину вільно і самостійно обирати вид і міру своєї поведінки, користуватися наданими йому соціальними благами як в особистих, так і загальних інтересах.

Конституційний обов'язок – це встановлена державою в інтересах всіх членів суспільства і закріплена в Конституції необхідність, що встановлює кожному громадянину відповідний вид і міру поведінки і відповідальність за належне його виконання.

Політичні права і свободи – це права, які належать людині як члену політичного співтовариства, коли він виступає насамперед як громадянин держави.

Економічні, соціальні і культурні права – це права, пов’язані з діяльністю людини в господарській сфері, її соціальними відносинами з суспільством, державою, колективами, іншими людьми, з діяльністю у сфері культури і духовного життя.

Іноземці – це іноземні громадяни, тобто особи, які належать до громадянства іноземних держав і не є громадянами України, та особи без громадянства – особи, які не належать до громадянства ніякої держави.

Біженець – це особа, яка не є громадянином України і яка внаслідок цілком обґрунтованих побоювань стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань перебуває за межами країни своєї громадянської належності та не може користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися цим захистом внаслідок таких побоювань, або, не маючи громадянства (підданства) і перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань.

Конституційні гарантії – це передбачені Основним Законом України засоби, методи і механізми, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Законодавча влада – орган державної влади, відповідальний за створення й дотримання певної системи законодавства в суспільстві, уповноважений ухвалювати нові і змінювати чинні закони. До функцій законодавчої влади в демократичних суспільствах належать також репрезентація інтересів громадян, призначення на посади й формування державних органів, контроль за діяльністю виконавчої влади та ін.

Конституційний суд – неодмінна складова судової та політичної системи будь-якої правової держави. Його функція полягає у забезпеченні дотримання конституції, захисті прав громадян, у встановленні відповідності вимогам

чинної конституції державних законів, указів, директив, постанов та інших адміністративних нормативних актів, а також міжнародних угод, укладених державою в особі її представників. Конституційний суд може визнати ці документи й рішення недійсними, скасувати прийнятий парламентом закон або зупинити його дію, якщо визнає його неконституційним.